

Annamaari Hyttinen

KAJAANIN VANHAN POLIISITALON HISTORIA

Arkkitehtuuri ja opastetut kierrokset

Opinnäytetyö

Restaurointi

Marraskuu 2016

KYAMK
University of Applied Sciences

Tekijä/Tekijät	Tutkinto	Aika
Annamaari Hyttinen	Artenomi	Marraskuu 2016
Opinnäytetyön nimi		
Kajaanin vanhan poliisitalon historia, arkkitehtuuri ja opastetut kierrokset		50 sivua 7 liitesivua
Toimeksiantaja		
Kajaanin taidemuseo		
Ohjaaja		
Lehtori Anne Räsänen		
Tiivistelmä		
<p>Tutkimuksellinen opinnäytetyö käsittelee arkkitehti Eino Pitkäsen suunnittelemaa rakennusta Kajaanissa osoitteessa Linnankatu 14. Kajaanin ensimmäinen funktionalismia edustava rakennus toimi alun perin poliisilaitoksena, mutta se muutettiin 1980-luvulla Kajaanin taidehalliksi. 1990-luvulta lähtien rakennuksessa on toiminut Kajaanin taidemuseo.</p> <p>Opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää rakennuksen eri vaiheita ja siellä tehtyjä muutostöitä pääpiirteittäin. Työssä käsitellään myös funktionalismia suomalaisessa museo-arkkitehtuurissa. Lisäksi opinnäytetyössä sivutaan Eino Pitkäsen työtä arkkitehtina Kajaanissa ja Kajaanin keskusta-alueen rakennuskannan muutosta 1900-luvulla.</p> <p>Opinnäytetyötä on tarkoitus hyödyntää erityisesti museon tulevilla opastetuilla kierroksilla, jotka tullaan kehittämään tämän opinnäytetyön pohjalta, joita rakennuksessa tullaan tulevaisuudessa pitämään. Taidemuseon kierroksilla on tarkoitus käsitellä rakennuksen arkkitehtuuria, Eino Pitkästä ja poliisilaitoksen historiaa sekä arkea. Työstä tulevat hyötymään kaikki rakennuksen historiasta kiinnostuneet henkilöt.</p>		
Asiasanat		
Eino Pitkänen, funktionalismi, Kajaani, poliisilaitos, taidemuseo		

Author (authors)	Degree	Time
Annamaari Hyttinen	Bachelor of Culture and Arts	November 2016
Thesis Title		
Kajaani Former Police Station's History, Architecture and Guided Tours		50 pages 7 pages of appendices
Commissioned by		
Kajaani Art Museum		
Supervisor		
Anne Räsänen, Senior Lecturer		
Abstract		
<p>The primary purpose of this study was to determine the history of former police station, and current art museum in Kajaani, Finland. The building was designed in 1936 by architect Eino Pitkänen. Kajaani's first representative of the functionalist building was originally a police station, but it was changed in 1985 to Kajaani Art Hall. Since 1993, the building has served as the Kajaani Art Museum.</p> <p>The purpose of this study was to find out the different stages of the building and outline the modifications made during its history. In addition, the study examined Eino Pitkänen's work in Kajaani. The study also discusses the beginning of Kajaani city center building stock change in the 1900s and functionalism in Finnish museum buildings.</p> <p>The thesis is intended to be utilized in the guided tours of the museum, which will be held in the building. Each tour will be designed to focus on the building's architecture, Eino Pitkänen and the police department's everyday life. The thesis is useful for all who are interested in the history of the building.</p>		
Keywords		
art museum, Eino Pitkänen, functionalism, Kajaani, police station		

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	6
2	KAJAANIN KAUPUNKIKUVA ENNEN FUNKTIONALISMIA	7
3	FUNKTIONALISMI	12
3.1	Funktionalismi Suomessa	13
3.2	Funktionalismi suomalaisissa museorakennuksissa	13
3.3	Funktionalismi Kajaanissa.....	19
4	EINO PITKÄNEN – FUNKTIONALISMIN LIPUNKANTAJA KAJAANISSA	16
4.1	Rakennusmestarin pojasta diplomiarkkitehdiksi.....	17
4.2	Elämä ja työ Kajaanissa	19
4.3	Kajaanista Äänekoskelle	20
5	KAJAANIN POLIISITALO	22
5.1	Suunnitteluvaihe	22
5.2	Rakennusvaihe	27
5.3	Poliisitalon sisä- ja ulkotilojen muutokset	28
6	POLIISILAITOKSESTA TAIDEMUSEOKSI	31
6.1	Taidemuseon suunnitteluvaihe	31
6.2	Rakennuksen sisätilojen muutokset	33
6.3	Putka – karu tuulahdus menneisyydestä	34
7	OPASTETUT KIERROKSET	38
7.1	Opastusten sisältö ja tiedon kerääminen.....	39
7.2	Alustava suunnitelma opastetuille kierroksille	42
8	LOPUKSI	45
	LÄHTEET.....	47
	KUVALUETTELO	49

LIITTEET

Liite 1. Harald Andersin laatima Kajaanin asemakaava 1900-luvun alusta

Liite 2. Suunnitellut muutokset vuodelta 1957

Liite 3. Kajaanin taidemuseon pohjapiirros, 1.kerros

Liite 4. Kajaanin taidemuseon pohjapiirros, 2.kerros

Liite 5. Eino Pitkäsén suunnittelemlä rakennuksia Kajaanissa

Liite 6. Opastetun kierroksen eteneminen, alakerta

Liite 7. Opastetun kierroksen eteneminen, yläkerta

1 JOHDANTO

Työskennellessäni Kajaanin taidemuseossa huomasin asiakkaiden mielenkiinnon rakennuksen historiaa kohtaan. Lähes päivittäin tuli eteen tilanteita, joissa kerroin asiakkaille Eino Pitkäsen suunnitteleman, funktionalismia edustavan rakennuksen toimineen aiemmin poliisilaitoksena. Etenkin alkuperäiseen asuunsa jätetty putka herättää kävijöiden mielenkiinnon. Museokävijöiden kyselyjen perusteella Kajaanin taidemuseon johtaja ehdotti opinnäytetyöni aiheeksi rakennuksen historian kartoittamista ja opastettujen kierrosten sisällön alustavaa suunnittelua. Opinnäytetyön tavoitteena on tuottaa selkeä ja monipuolinen tietopaketti rakennuksen vaiheista, arkkitehtuurista ja historiasta. Kerätyn tiedon pohjalta luodaan poliisilaitosta käsitteleville opastetuille kierroksille eräänlainen mallipohja, joka jää museolle oppaiden käyttöön. Opinnäytetyö on pääasiassa tutkimuksellinen, mutta se sisältää myös opastettujen kierrosten kehittämisen. Työstä tulevat hyötymään kaikki rakennuksen historiasta kiinnostuneet.

Opinnäytetyössä etsitään vastauksia tutkimuskysymyksiin, kuinka rakennus muuttui, kun poliisilaitoksesta tuli Kajaanin taidehalli ja taidehallista taidemuseo. Lisäksi pohditaan, onko rakennus tyylipuhdasta funktionalismia, vai onko siinä havaittavissa muita tyylipiirteitä. Työssä pohditaan myös opastettujen kierrosten sisältöä ja sitä, mitkä keskusteluissa ilmenneet tarinat sisällytetään mukaan.

Opinnäytetyön tutkimusmenetelminä ovat dokumentointi, haastattelu ja havainnointi. Dokumentointi ja haastattelu ovat oleellisia tutkimusmenetelmiä, sillä niitä käyttäen saadaan tallennettua tärkeää ja mielenkiintoista tietoa niin asiakkaalle kuin tuleville opastuksillekin. Havainnointi on tieteellisen tutkimuksen perusmetodi, jota käytetään havaintojen keräämiseen tutkimuksessa. (Vilkkä 2006, 33.) Havainnointi tutkimusmenetelmänä on toimiva metodi, sillä tutkittava kohde on rakennus.

Vastauksia tutkimuskysymyksiin lähdin etsimään Kajaanin kaupunginarkistosta, rakennusvalvontatoimistosta, Kajaanin taidemuseon omista lähteistä sekä kirjastosta. Pohjapiirustukset ja kaupunginhallituksen pöytäkirjat löytyivät kaupunginarkistosta. Eino Pitkäsen työstä Kajaanissa oli saatavilla runsaasti

tietoa, sillä aiheesta löytyi useita julkaisuja. Myös Raili Kauppilan julkaisu *Kartanonomistajien Kajaani* tarjosi kattavasti tietoa Kajaanin keskustan muuttuneesta kaupunkikuvasta.

Tulevia opastuksia varten halusin löytää henkilöitä, jotka voisivat kertoa omia kokemuksiaan ja tarinoitaan poliisilaitoksen ajoilta. Tähän sain apua Vintage Kajaani-nimisestä Facebook-ryhmästä, joka on suosittu ja aktiivinen ryhmä entisten ja nykyisten kajaanilaisten keskuudessa. Sain muutamia yhteydenottoja ja näiden henkilöiden kertomia tarinoita saatetaan käyttää poliisilaitoksen historiaa käsittelevillä opastetuilla kierroksilla.

2 KAJAANIN KAUPUNKIKUVA ENNEN FUNKTIONALISMIA

Kajaanin kaupunkikuva on muuttunut huomattavasti vuosisatojen kuluessa. Kajaanin kaupunki perustettiin jo vuonna 1651, ja siitä on pitkä matka funktionalismin syntyyn ja rantautumiseen Kajaaniin. Ensimmäinen, pienistä savupirteistä ja hirsimökeistä koostunut Kajaani tuhoutui maan tasalle 1700-luvun alussa isovihan aikana. Kaupunki rakennettiin hitaasti uudelleen, ja se alkoi hiljalleen kehittyä. Raili Kauppila on julkaisussaan *Kartanonomistajien Kajaani* kertonut Kajaanin piirilääkäriä toimineen Elias Lönnrotin ehkä hieman liioitellusti todenneen Kajaanin rakennusten olleen 1800-luvun alussa ”*tuohi- ja turvekattoisia matalia mökkejä, jotka sijaitsivat sikin sokin kuraisten kujien varrella*”. Ajat olivat kuitenkin muuttumassa, ja rajan avautuminen Venäjälle merkitsi Kajaanille paljon. Kaupunkiin tuli uusia ammatinharjoittajia ja kauppiaita, mikä tiesi uusia yhteyksiä. Elinkeinoelämä alkoi kehittyä ja kaupunki vaurastua. (Kauppila 2008, 3.)

Tuona aikana myös kaupungin ulkoasu alkoi uudistua. 1800-luvun vanhaa puurakentamista on nähtävissä edelleen, sitä edustaa vuosina 1828–1831 rakennettu raatihuone (kuva 1). Se on ehkä tunnetuin ja myös vanhin Kajaanin keskustassa sijaitseva kulttuurihistoriallisesti merkittävä puurakennus. Rakennuksen lopullisesta suunnittelusta vastasi Carl Ludvig Engel, joka intendenttikonttorissa muokkasi tuntemattoman kajaanilaisen suunnittelijan tekemän ehdotuksen lopulliseen asuun. Raatihuone on yksikerroksinen ja aumakattoinen, lisäksi sen katolla kohoaa kupolipäätteinen kellotorni. Raatihuone on kokenut

useita rakenteellisia muutoksia vuosien varrella. Rakennuksen kivijalka uusittiin vuosina 1900–1902. Alkuperäiset julkisivun ikkunat vaihdettiin T-karmeilla varustettuihin uusrenessanssityylisiin ikkunoihin vuonna 1904, ja ne ovat paikallaan edelleen. Rikki menneen tornikellon tilalle asennettiin seinäkello vuonna 1871, mutta tornikello palautettiin vuonna 1964. Rakennuksen pärekatto korvattiin vuonna 1882 peltikatolla. Edellä mainittujen muutosten lisäksi myös raatihuoneen värit on vaihdellut useasti. Rakennus maalattiin ensimmäisen kerran muulla kuin alkuperäisellä keltaisella sävyllä 1880-luvulla. Yhteensä raatihuone on maalattu uudelleen viisi kertaa ja se on ollut ainakin sininen, vihreä ja harmaa. 2000-luvulla suoritetuissa restauroinneissa raatihuoneen väri palautettiin alkuperäiseen keltaiseen väriinsä. (Heikkinen, 2015.)

Kuva 1. Kajaanin raatihuone 1898–1899 (Museovirasto 2016)

Rakennusaikanaan varmasti jylhemmältä näyttänyt empire-rakennus on jäänyt nykyaikaisempien ja korkeampien kivitalojen varjoon. Kaupungin mittakaavan muuttuessa 1900-luvulla, raatihuone jäi edustamaan Raatihuoneentorin laitaan 1800-luvun puurakentamista.

Keskustassa on säilynyt myös vuonna 1852 rakennettu Brahenkatu 3, joka on kadun ainoa säästynyt puurakennus ja vanhin asuinrakennus kaupunkialueella joen eteläpuolella. Rakennuksessa on toiminut muun muassa useita kaupungin virastoja ja kirjasto. (Kauppila 2008, 3.)

Myös keskustan välittömässä läheisyydessä on säilynyt muutamia kulttuurihistoriallisesti merkittäviä kohteita. Kajaaninjoen toisella puolella sijaitsee Kainuun maakunnan ainoa kartanomainen rakennettu ympäristö, Kajaanin tuomiokunnan tuomarin asunnokseen 1800-luvulla rakennuttama Karolineburg (kuva 2).

Kuva 2. Karolineburgin julkisivu (Kainuun Museo 2016)

Karolineburg muodostaa yhdessä rakennuksineen ja puistoineen entisen Kajaanin seminaarin kanssa Kajaanin jokivarren historiallisen kokonaisuuden. Kajaanin seminaari perustettiin vuonna 1900. Seminaari rakennettiin jokivarteen, silloisen kaupungin ulkopuoliselle pellolle. Alue muodostuu ajallisesti kerroksellisesta rakennuskannasta, sillä sen rakennukset valmistuivat vuosien 1901 ja 1993 välisenä aikana. Seminaarin vanhimmat rakennukset ovat arkkitehti Jac. Ahrenbergin suunnittelema 1900-luvun alusta. Päärakennus tuhoutui tulipalossa vuonna 1929 ja seuraavana vuonna tilalle rakennettiin uusi. (Museovirasto RKY, Kajaaninjoen historiallinen kokonaisuus 2016.)

1900-luvun alun puurakentamista edustaa kauppatorin laidassa sijaitseva, vuonna 1905 valmistunut, alun perin seura- ja kokoustalona toiminut rakennus, joka on nykyään Kajaanin kaupunginteatterin käytössä. Rakennuksessa on toiminut myös matkustajakoti ja kaupungintalo. Se edustaa jugendvaikutteista nikkarityyliä, jonka piirteet näkyvät ikkunoiden ruudutuksessa, räystäiden koristelussa ja tornissa. Rakennus on suojeltu asemakaavalla (kuva 3).

Kuva 3. Kajaanin kaupunginteatteri (YLE/Hanne Kinnunen 2014)

Nykypäivänä tunnetun keskusta-alueen kehitys alkoi vuonna 1918, kun arkkitehti Harald Anders laati uuden asemakaavan (liite 1). Asemakaava toimi pohjana maailmansotien välisen ajan rakentamiselle (Museovirasto RKY, Kajaanin Kauppakadun funkistalot ja Raatihuoneentori 2016). Uuden asemakaavan myötä kaupungin keskustan läpi kulkeva pääkatu, Aleksanterinkatu, muutettiin Kauppakaduksi. 1900-luvun alkupuolella Kajaanin keskustan rakennuskanta koostui lähinnä yksikerroksisista puutaloista, jotka oli rakennettu pääasiassa 1800-luvulla. Talojen pihapiiriin kuului yleensä monia piharakennuksia, kuten aittoja tai navetta. Vuonna 1925 oli valmistunut yksi Kajaanin harvoista kivitaloista, arkkitehti Annikki Paasikiven suunnittelema Kansallis-Osakepankin talo, joka toimi apteekkina.

Lönnotinkadun ja Kauppakadun risteyksessä sijaitsi vielä vuonna 1930 Elias Lönnotin vuonna 1850 rakennuttama asuinrakennus. Asuinrakennuksen lisäksi tontilla kasvoivat itse Lönnotin istuttamiksi mainitut koivut. Vuonna 1930

tontin silloinen omistaja Saastamoinen Oy ilmoitti rakennuttavansa tontin puisto-osalle liikerakennuksen. Kalevalan satavuotispäivän lähestyessä Elias Lönnrotin muistoa vaalivat tahot yrittivät suojella rakennusta, mutta vuonna 1935 Saastamoisen uusi liikerakennus nousi tontille. Lönnrotin pihakoivut kaadettiin, mutta asuinrakennus jäi konttorinhoitajan asunnoksi. Sittemmin sekä Lönnrotin asuinrakennus, että 1930-luvulla rakennettu liikerakennus on purettu. (Kauppila 2008, 7.)

Suurimmat 1900-luvun uudisrakentamiseen vaikuttaneet tekijät olivat talvi- ja jatkosodan aiheuttamat vahingot. Talvisodan syttyessä myös Kajaanin keskustassa tuhoutui useita asuin- ja liikehuoneistoja. Uusia rakennuksia alettiin suunnitella mahdollisimman nopeasti, ja monet piirustukset tilattiin arkkitehti Eino Pitkäselältä. Osa rakennuksista suunniteltiin välirauhan aikana, mutta toteutettiin jatkosodan jälkeen. Pitkäsen suunnittelemat uudet rakennukset poikkesivat entisistä, ja uuden, funktionalistisen ajan alku alkoi hiljalleen näkyä Kajaanin katukuvassa. Pitkänen suunnitteli useita rakennuksia keskustan alueelle, muun muassa osoitteeseen Kauppakatu 13, johon hän suunnitteli vuoden 1940 pommituksissa tuhoutuneen Ippattien talon tilalle kaksikerroksisen liike- ja asuinrakennuksen. Kivijalkaan suunniteltiin elokuvateatteri, jonka nimeksi piti alun perin tulla Raate, muistona talvisodan ratkaisevasta taistelusta. Lopulta päädyttiin kuitenkin Ratto-nimeen. (Kauppila 2008, 23.) Nykyään elokuvateatteria ei enää ole, vaan tilalla on liikehuoneistoja. Kiinteistö on kokenut muitakin suuria muutoksia. Kauppakadun varrelta tuhoutuivat sodan myötä myös muun muassa Asunto Oy Ahman sekä Säästöpankin rakennukset. Samalta kadulta tuhoutui myös Kainuun Sanomien puinen toimitalo, jonka tilalle uuden, nelikerroksisen liike- ja asuinrakennuksen suunnitteli jälleen Eino Pitkänen. Rakennus valmistui jo välirauhan aikana vuonna 1941. (Kauppila 2008, 23.)

Sotien jälkeen arkkitehtien työ oli myös käytännöllisten ongelmien ratkaisua, kun tuhoutuneita rakennuksia korvattiin uusilla. Teollisuusrakennukset, koulut ja asunnot nousivat kiireellä, eikä ammattitaitoista työvoimaa ollut tarpeeksi. Betonia ja terästä säännösteltiin, sen jälkeen huopaa, maaleja ja tiiliä. Käytettyjä rautanauvoja oiottiin ja käytettiin uudelleen. (Tervonen 2011, 28).

Toisen maailmansodan jälkeen alkanut nousukausi johti Kajaanin liikekeskusten funktionalististen suunnitteluperiaatteiden mukaiseen toteutukseen 1940–

1950-luvuilla, ja Kauppakadun alue rakennettiin uudelleen. Ensin rakennettiin kadun pohjoispuoli, jonka yleisilmeestä oli vastuussa Eino Pitkänen. Kauppakatua myös levennettiin. Kauppakadulle muodostui yhtenäinen rivi funktionalismin piirteitä omaavia asuin- ja liikerakennuksia, jotka ovat edelleen paikallaan. Kauppakadun funkisrakennuksiin voidaan katsoa kuuluvaksi myös poikisuuntaan kulkevan Koivukoskenkadun varrella sijaitsevat kaksi asuinkerrostaloa. (Museovirasto RKY, Kajaanin Kauppakadun funkistalot ja Raatihuoneentori 2016.)

3 FUNKTIONALISMI

Funktionalismi syntyi maailmansodan päättymisen jälkeen ajan sosiaalisten, taloudellisten ja teknisten muutosten summana. Se sai alkunsa Saksasta, Ranskasta ja Hollannista. Chicagolainen arkkitehti Louis Sullivan kiteytti tyylin määrittelyyn lauseella ”form follows function” eli ”muoto noudattaa funktiota”. Funktionalismin aatteena oli suunnitella esine tai rakennus niin, että sen osat palvelevat mahdollisimman hyvin niiden tarkoitusta. Rakennusten ja esineiden tuli olla käytännöllisiä. Funktionalismi muutti rakennusten ulkomuotoa aiempiin verrattuna merkittävästi. Toisin kuin esimerkiksi art nouveaussa, funktionalismisissa kaikki koristelu, jolla ei ole funktiota, jätettiin kokonaan pois. Rakennusten ulkoseinät olivat sileitä ja vaaleita, ikkunat olivat nauhamaisena rivinä. Katot olivat lähes poikkeuksetta tasakattoja. Tyyliä hallitsivat tiukat, geometriset muodot. Luonnonmuotojen ja käsityötaidon korostamisesta pyrittiin eroon ja teollistumisen tuomiin haasteisiin haluttiin vastata mahdollisimman hyvin. Funktionalistisessa suunnittelussa korostettiin hygienian, terveyden ja tekniikan tärkeyttä. Myös eri yhteiskuntaluokat huomioitiin, ja tasa-arvoisen yhteiskunnan korostamiseen pyrittiin suunnittelemalla kaikille samanlaisia kulutus-esineitä ja asuntoja. Funktionalismin muotokielessä ilmeni koneiden, massatuotannon ja tekniikan ihannointi. Koneiden uskottiin antavan ihmiselle entistä suuremman vapauden. Tätä ajatusta suunnittelussaan toteutti sveitsiläinen arkkitehti Le Corbusier, jonka ajattelussa asunto oli kuin asumiseen luotu kone, joka oli ihmistä palveleva kokonaisuus (Funktionalismi. Taideteollisuuden historia, 2016.)

3.1 Funktionalismi Suomessa

Suomessa funktionalismin ensimmäiset merkit olivat havaittavissa jo 1920 ja 1930-lukujen vaihteessa. Funktionalismi oli Suomessa ensimmäinen yhtenäisen ja laajamittainen tyyli sitten 1900-luvun alun jugendin, josta se erosi suuresti. Suomessa oltiin hyvin perillä muun maailman uusista suuntauksista ja tapahtumista, joita seurattiin muun muassa Arkkitehti-, Rakentaja- ja Domus-lehdistä. Funkiksesta muodostui nopeasti muotisana, ja suurehkojen kaupunkien tavarataloihin alkoi ilmestyä tuontitavaroita, jotka ilmensivät uutta tyyliä. Kuluttajan oli vaikeaa erottaa, mikä oli oikeaa funktionalismia ja mikä muodoiltaan ja materiaaliltaan vain sitä muistuttava tuote. Tämä johti siihen, että pian lähes kaikkia pelkistettyjä, rakenteeltaan enemmän tai vähemmän geometrisia esineitä ilman pintakoristelua luonnehdittiin funkikseksi. (Kruskopf 1989, 140.)

Funktionalismi näkyi rakennusten ja tuotteiden suunnittelun lisäksi myös kaupunkisuunnittelussa. Funktionalistinen kaupunkisuunnittelu jakoi alueen niin sanottuihin funktionalistisiin vyöhykkeisiin, jolloin työ, asuminen, virkistystoiminta ja hallinto saivat jokainen oman alueensa. Teollisuuskaupunkien ongelmana oli ollut tehdaskaupunginosien asumisen slummiutuminen, vyöhykkeisiin jakaminen pyrki ratkaisemaan tämän ongelman. (Hokka, 2016.) Suunnittelussa huomioitiin myös viheralueiden ja luonnonvalon tarve. Hyvänä esimerkkinä yhtenäisestä ja laajamittaisesta funktionalismin kaavoitusperiaatteiden mukaan suunnitellusta kaupunginosasta toimii Tampereen kaupunginosa Kaleva. Alueella sijaitsevat lamelli- ja tornitalot ovat valmistuneet pääasiassa vuosien 1940–1960 välisenä aikana. (Museovirasto RKY, Tampere, Kalevan kirkko ja kaupunginosa, 2016.)

3.2 Funktionalismi suomalaisissa museorakennuksissa

Suurin osa maailman museoista sijaitsee rakennuksissa, jotka ovat alun perin suunniteltu jotain muuta käyttöä varten. Marja-Liisa Rönkkö on artikkelissaan *Museorakennukset ja näyttämisen taide* määritellyt, että noin 80% maailman museoista sijaitsee rakennuksissa, jotka on suunniteltu muuhun käyttöön. (Rönkkö 2010, 230.)

Suomessa uudistiloja sen sijaan on saanut 5% museoista eli noin 60 museota. Puolet näistä museoista on rakennettu taiteelle. (Rönkkö 2010, 230.) Suomessa käsite ”museoarkkitehtuuri” on naapurimaihin verrattuna kohtalaisen nuori. Myös Suomessa museoita on useimmiten perustettu rakennuksiin, jotka eivät enää sopineet alkuperäisiin käyttötarkoituksiinsa. Moni museo sai uudet tilat kaupungin keskustassa tai laitamalla sijainneesta vanhasta tehdasrakennuksesta. Tällaisia museoita ovat esimerkiksi Porin taidemuseo jokirannan pakka- ja vaakahuoneessa, Rovaniemen taidemuseo entisessä postiautovarikon korjaamossa ja Oulun taidemuseo Åströmin liimatehdasrakennuksessa (Rönkkö 2010, 230). Vaikka museot ovatkin ehkä joutuneet sopeutumaan ympäristöönsä, on museotoiminta pelastanut monta rakennusta antamalla niille uuden tehtävän, sillä museoina toimineita rakennuksia hoidetaan niiden arvoon kuuluvalla tavalla. Tällaisen uuden tehtävän saaneita ja museoiksi avattuja rakennuksia ovat esimerkiksi Renlundin barokkiajan rakennus Kokkolassa, Hankasalmen huvila Helsingissä ja Lahden kartano Lahdessa. (Salo 1979, 5–7.)

Vuonna 1928 syntyi suomalaisen museon prototyyppi, kun Alvar Aalto hahmotteli pyynnöstä ehdotuksen Perniön museota varten. Aalto osallistui ahkerasti muihinkin suunnittelukilpailuihin ja laati kaikkiaan kymmenen museosuunnitelmaa. Näistä kymmenestä toteutui kolme. (Rönkkö 2010, 244.) Vaikka ensimmäisiä merkkejä funktionalismin vaikutuksesta suomalaiseen museosuunnitteluun näkyi jo 1930-luvulla, selvemmin sen vaikutus alkoi näkyä vasta 1960-luvulla, jolloin alkoi yksi merkittävin museolaitoksen kehityskausi Suomessa. Vuosina 1960–1970 museolaitoksen ja kunnallisten sivistyspalvelujen kehityksen ansiosta alettiin entistä paremmin sisäistää museon arvo ja tehtävä. Museot alkoivat saada yhä useammin niille itselleen suunniteltuja museorakennuksia, joihin museo ei tarvinnut sopeutua, vaan jotka oli suunniteltu ja rakennettu juuri niitä varten. (Salo 1979, 7.)

Vuonna 1961 Alvar Aallon suunnitelmien pohjalta rakennettiin selkeästi funktionalistinen Keski-Suomen museo Jyväskylään. Uudisrakentamisen ansiosta tilat pystyttiin luomaan museon tarpeiden mukaan ja toiminnallisuus voitiin ottaa hyvin huomioon. Näyttelytilojen lisäksi museoon saatiin omat tilansa niin varastoille, tutkijoiden huoneille, luentosalille kuin kahviollekin. Museorakennuksen siirryttyä kaupungin omistukseen se peruskorjattiin vuosina 1988–

1990. Tässä yhteydessä rakennus täydentyi Aallon suunnitteleamalla lisäosalla. Keski-Suomen museon välittömässä läheisyydessä sijaitsee myös Aallon itsensä suunnittelema Alvar Aalto-museo, joka valmistui vuonna 1973. Se esittelee Aallon elämäntyötä. (Rönkkö 2010, 248.)

Toisin kuin Kajaanin taidemuseo, Keski-Suomen museo ja Alvar Aalto-museo suunniteltiin museokäyttöön. Molemmat rakennukset ovat hyviä esimerkkejä funktionalismia edustavista, museokäyttöön suunnitelluista uudisrakennuksista Suomessa. Myös Turussa sijaitseva, Irma ja Matti Aaltosen piirtämä, vuonna 1967 valmistunut Wäinö Aaltosen museo on ottanut vaikutteita Aallon ideaalimuseosta. Se on hyvin saman kaltainen kuin Aallon vuosina 1936–1937 suunnittelukilpailussa suunnittelema ehdotus Tallinnan taidemuseoksi. Myös muut 1960-luvulla rakennetut museot myötäilivät Aallon linjaa, esimerkiksi vuonna 1964 avattu Hilding Ekelundin Nelimarkka-museo Alajärvellä (laajennukset Eero Nelimarkka 1972–1974, 1986), arkkitehti Osmo Siparin suunnittelema, vuosina 1962–1967 valmistunut Purnu Orivedellä ja Viljo Revellinin Didrichsenin taidemuseon näyttelysiipi Helsingissä 1965. (Rönkkö 2010, 250.)

3.3 Funktionalismi Kajaanissa

Vaikka Suomessa tunnetuin funktionalismin sanansaattaja oli kiistatta Alvar Aalto, Kajaaniin funktionalismin toi Eino Pitkänen. Pitkänen toimi muun muassa pääarkkitehtina Kajaani Oy:n palveluksessa, lisäksi hänellä oli oma arkkitehtitoimisto Kajaanissa. Pitkäsen suunnittelema rakennuksia on Kajaanissa useita, mutta niistä tunnetuin on vanha poliisilaitosrakennus. Valmistuessaan se oli ensimmäisiä Eino Pitkäsen suunnittelema rakennuksia Kajaanissa ja sitä on kutsuttu Eino Pitkäsen parhaaksi funktionalistiseksi työksi. Pitkänen käytti suunnittelussaan ratkaisuja, jotka tekivät hänen rakennuksistaan omaleimaisia. Hänen suunnittelulleen tyypillisesti rakennukset porrastettiin kolmeen tasoon, poliisilaitosrakennuksessa tämän voi havaita sekä julkisivussa että rakennuksen koillispuolella (kuva 4).

Toisessa kerroksessa on poliisimestarin virkahuone, kanslia, osoitetoimisto ja arkistihuone, valo-kuvaushuone, ylikonstaapelin huone, miehistön oleskeluhuone sekä suhteellisen tilava luento- ja voimistelusalali ynnä suihkuhuone, jonne kuitenkin jonkin käsittämättömän syyn takia ei saada lämmintä vettä.

Kuva 4. Suomen poliisilehden julkaisu vuodelta 1936 (Vintage Kajaani 2016)

Pitkänen käytti myös tyypillisesti pyöreän ikkunan lisäämistä muuten suoralinjaiseen kokonaisuuteen. Joissakin Pitkäsen suunnittelemissa rakennuksissa on myös pyöristettyjä kulmia, mutta kuutiomaisuus on kuitenkin hallitsevaa Pitkäsen arkkitehtuurissa. Pitkänen suosi myös tyyliin kuuluvia, pikkuikkunoista muodostuvia rivejä. (Kajaanin kaupungin palveluopas, Kajaanin taidemuseo/vanha poliisitalo 2016.)

Poliisilaitoksen lisäksi Pitkänen suunnitteli lukuisia asuin- ja liikerakennuksia Kajaaniin, ja niistä funktionalismia edustavat esimerkiksi asuinrakennus Sammonkadulla vuodelta 1938 ja Kajaani yhtiön toimitusjohtajan edustusasunto Koskikara vuodelta 1940. Molemmat rakennukset ovat edelleen käytössä.

4 EINO PITKÄNEN – FUNKTIONALISMIN LIPUNKANTAJA KAJAANISSA

Eino Pitkäsen suunnittelu ja kädenjälki näkyy Kajaanin kokoisessa pienessä kaupungissa selkeästi. Pitkäsellä oli suuri vaikutus sotien jälkeisen Kajaanin uudelleenrakentamisen aikana ja tämä vaikutus näkyy Kajaanin katukuvassa

tänäkin päivänä, sillä pelkästään pienellä keskustan alueella on kymmenkunta asuin- tai liikerakennusta, jotka on helppo tunnistaa Pitkäsen suunnitteleiksi. Arkkitehteja oli Kajaanissa toki muitakin, mutta funktionalismin kannalta Pitkänen oli merkittävin. Kappaleessa käsitellään Eino Pitkäsen elämänvaiheita, kuten opiskelua, työtä ja vapaa-aikaa sekä Pitkäsen suunnitteleimia rakennuksia Kajaanissa, jossa suurin osa hänen suunnittelemistaan rakennuksista sijaitsee. Kajaanin lisäksi Pitkäsen suunnitteleimia rakennuksia on muun muassa Kuopiossa, Iisalmessa ja Oulussa.

4.1 Rakennusmestarin pojasta diplomiarkkitehdiksi

Eino Pitkänen syntyi Kuopion maalaiskunnassa 9.1.1904. Rakennusmestari Antti Pitkäsen ja kansakoulunopettaja Kustaava Pitkäsen (os. Lappalainen) perheeseen oli kahta vuotta aiemmin syntynyt myös vanhempi veli Kusti, mutta hän oli menehtynyt jo ensimmäisenä elinvuotenaan. Siskopuolet Martta (s.1895) ja Saimi (s.1898) olivat syntyneet Antti Pitkäsen aiemmasta avioliitosta. Antti Pitkänen sai rakennusmestarin pestin Kuopiosta, jonne koko perhe muutti. Hänen 1900-luvun alun suunnitteleimiaan rakennuksia on edelleen Kuopion keskustassa. (Tervonen 2011, 4.)

Eino Pitkänen valmistui ylioppilaaksi Kuopion lyseosta vuonna 1923. Hänen kiinnostuksensa muotoiluun ilmeni jo lukion päättötodistuksesta, sillä hän sai kiitettävät arvosanat piirustuksesta ja muovailusta. Lisäksi hän menestyi filosofian alkeissa, fysiikassa, kemiassa ja voimistelussa. Antti Pitkänen oli päättänyt, että hänen pojastaan tulisi arkkitehti, joten Eino aloitti arkkitehtuurin opinnot Helsingissä Teknillisessä korkeakoulussa syksyllä 1923. (Tervonen 2011, 4–5.)

Pitkänen vietti kesän 1923 puusepäntöissä, ilmeisesti isänsä palveluksessa. Isältään hän oppi rakennustaidot käytännön töiden kautta, kuten talojen rakentamisen, hirren työstämisen, katteiden ja kattorakenteiden tekemisen, mitoituksen ja mittasuhteet. Pitkänen oli myös taitava maalien valmistuksessa ja sekoittamisessa. Ilmeisesti myös tämän taidon Pitkänen oppi isältään. Pitkänen osallistui myös ulkomaanmatkoille opiskeluaikanaan. Vuonna 1926 hän matkusti Ruotsiin, Tanskaan ja Saksaan. Kesän 1927 Pitkänen toimi Kuopi-

ossa maalarin töissä. Hän opiskeli edelleen arkkitehtuuria, mutta joutui samana kesänä väliaikaisesti erotetuksi Teknillisestä korkeakoulusta. Erottaminen koski kahta lukukautta, eikä ole tiedossa, mitä Pitkänen teki tuon ajan, mutta ilmeisesti hän työskenteli isänsä työmailla. (Tervonen 2001, 5.)

Vuonna 1929 Eino Pitkänen suunnitteli Kuopion keskustaan Carlsonin rautakaupan. Rakennus on vanhimpia Pitkäsen suunnittelemia rakennuksia, ja tällä hetkellä se toimii tavaratalona. Rakennuksessa yhdistyy klassismin ja funktionalismin piirteitä: julkisivukoristelun jäsentely sekä koristeaiheet ovat klassisia, mutta sisustuksessa näkyy funktionalismin vaikutteet. (Tervonen 2011, 4-5). Rakennusta on laajennettu 2011.

Kesällä 1930 Pitkänen avioitui Varsinais-Suomesta kotoisin olevan, apteekki-alalla työskentelevän Raakel Elomaan (1902–1978) kanssa. Samana vuonna syntyi perheen esikoinen Antti Jussi. Myöhemmin, vuonna 1934, syntyi toinen poika Simo Eino. Vuonna 1937 perhe täydentyi vielä kasvattitytär Aino Tellervo Uotisella. (Tervonen 2001, 8.)

Eino Pitkänen valmistui diplomiarkkitehdiksi huhtikuussa 1931. Hänen diplomityönsä oli Helsingin Erottajalla sijaitsevan Intiimiteatterin suunnittelu. Suunnitelmista ei ole säilynyt piirustuksia, mutta diplomissa olevan lyhyen maininnan mukaan työ on arvosteltu hyväksi. Vuoden 1931 huhti-kesäkuussa Pitkänen matkusti Keski-Eurooppaan ja Italiaan. Tuon matkan aikana Pitkänen täydensi opintojaan. Hän tutki aihetta ”rakennus- ja maalaustaide renessanssista nykypäivään”. Yhtäkään Pitkäsen matkallaan tekemää luonnosta ei ole säilynyt, mutta hänen tiedetään tutkineen kohteita ainakin Berliinissä, Veronassa ja Vicenziassa. Pitkänen matkusteli myös myöhemmin, esimerkiksi Ranskaan ja Saksaan vuonna 1937. (Tervonen 2001, 7–8.)

1930-luvun alku oli rakentamisen kannalta hiljaista. Eino Pitkänen aloitti opettajan tutkinnon suorittamisen 1931 Rauman seminaarissa. Kasvatustieteen teoriaopintojen lisäksi Pitkänen pääsi seuraamaan kansakoulupiiritarkastajaa koulujen tarkastusmatkoille. Hän seurasi opetusta ja suoritti harjoitustöitä kädentöissä. Opinnäytteensä käsitöistä, kaunokirjoituksesta ja piirustuksesta Pitkänen suoritti keväällä 1932. (Tervonen 2001, 7–8.)

4.2 Elämä ja työ Kajaanissa

Perhe muutti Raakel Pitkäsen työn perässä Kajaaniin vuonna 1932, sillä hänestä oli tullut Kauppakadulla sijaitsevan rohdoskaupan hoitaja. Eino Pitkänen oli valmistunut saman vuoden toukokuussa opettajaksi ja kesällä hänet oli valittu Kajaanin seminaarin piirustuksen, veiston ja kaunokirjoituksen lehtoriksi. Seminaarissa hän työskenteli vuoteen 1945 (Kajaanin kaupunki, arkkitehti Eino Pitkänen 2016).

Noin 8000 asukkaan pikkukaupunki oli alkanut muuttua vuosisadan alussa. Vuosisadan alussa Kajaaniin perustettiin seminaari ja rakennettiin rautatie. Hieman myöhemmin myös Kajaanin Puutavara Osakeyhtiö aloitti toimintansa kaupungissa. Väkiluvun kasvu tyrehtyi kuitenkin 1930-luvun alussa ankaran laman takia, ja monet lähtivät etsimään työtä kauempaa. Vuosikymmenen lopussa näkyvässä oli jo huomattavasti vakaammat taloudelliset ajat ja lama selätettiin pikkuhiljaa. (Tervonen 2001,8–9.)

Eino Pitkänen osallistui työnsä ohella aktiivisesti erilaisiin projekteihin 1930-luvulla. Seminaarilla työskentelyn lisäksi Pitkänen perusti piirustuskerhon, jonka tehtävänä oli lisätä opiskelijoiden taiteentuntemusta ja hankkia taidetoksia oppilaitokselle. Myöhemmin nimi muuttui ”Keskiviikkokerhoksi” ja laajensi toimintaansa myös suullisen esityksen ja kirjallisuuden piiriin. Pitkänen oli itse toinen kerhon vetäjistä, toisena ohjaajana toimi suomen kielen lehtori K.A. Valtasaari. Kerhon vetämisen lisäksi Pitkänen suunnitteli vapaa-ajallaan rakennuksia ja lavasteita. Hän lavasti Keskiviikkokerhon esittämän Hugo Jalaksen näytelmän ”Pyhä yö”, ja säilyneiden valokuvien perusteella lavasteet oli suunniteltu ja toteutettu huolella. Vuodesta 1933 lähtien Pitkänen osallistui myös Kajaanin Näyttämön toimintaan, ja sai kiitosta lehdistöltä hyvin toteutetuista lavastuksistaan. Kainuun Sanomat luonnehti hänen työnsä jälkeä ”herkullisiksi funkisinteriööreiksi”, jotka oli toteutettu nykyaikaiseen tyyliin. Lavasteiden suunnittelu kuitenkin jäi, sillä Pitkänen alkoi suunnata energiansa enenevässä määrin uusien funktionalististen rakennusten suunnitteluun. (Tervonen 2001, 10-11.)

Pitkäselle riitti Kajaanissa töitä rakennusten suunnittelun parissa, sillä Kajaanin kaupunki eli voimakasta muutosvaihetta ja arkkitehtejä kaupungissa oli niukasti (Hirviniemi 2001). 1930-luvun puolivälissä Eino Pitkäsen tyyliä näkyi hiljalleen väistyvän klassismin hiipuvat piirteet ja pikkuhiljaa yleistyvän

funktionalismin esiintulo. Pitkäsen vuonna 1934 suunnittelema Iisalmen kirkko edustaa pelkistettyä klassismia, mutta myöhemmin samana vuonna suunniteltu Kajaanin poliisiasema edustaa jo lähes tyylipuhdasta funktionalismia riipauksella klassismin piirteitä.

Kajaanin poliisiasema rakennettiin entisen poliisitalon paikalle, empiretyylisen raatihuoneen välittömään läheisyyteen. Vierekkäin seisovat rakennukset ovat kuin yö ja päivä; perinteistä 1800-luvun puurakentamista edustava raatihuone vierellään tiukka, valkoinen kuutio. Poliisilaitoksen viereen rakennettiin Pitkäsen suunnittelema Kainuun Sanomien uusi sitomo vuonna 1936 ja uusi painotalo vuonna 1938. 1930-luvulla Kajaanin Sellutehdas suoritti mittavia laajennuksia. Pitkänen toimi parinkymmen vuoden ajan pääarkkitehtinä Kajaani Oy:n palveluksessa, josta oli tullut hänelle merkittävä toimeksiantaja. Tuotantotilat ja hallintorakennukset, kuten pää- ja insinöörikonttori, huoltotilat, varastot, porttirakennukset ja työntekijöiden virkistysalueen pukukopit suunniteltiin ja toteutettiin huolella ja viimeistellysti yhtiön toimesta. (Hirviniemi 2001.)

Eino Pitkänen perusti oman arkkitehtitoimiston Kajaaniin vuonna 1940. Vuonna 1941 valmistui Pitkäsen suunnittelema yhtiön toimitusjohtajan edustusasunto Kajaaninjoen rantaan. Funktionalismia edustava Koskikara-niminen huvila edusti sota-aikana poikkeuksellisen upeaa rakentamisen tasoa julkisivun terrastirappauksineen ja komeine puistoalueineen (Hirviniemi 2001.) Koskikara-nimen rakennus sai vasta 15 vuotta valmistumisensa jälkeen Kajaaninjoessa viihtyvän lintulajin mukaan. Vuodesta 1998 rakennuksessa on toiminut ravintola Sirius.

4.3 Kajaanista Äänekoskelle

Oman toimiston ja suunnittelutöiden lisäksi häntä työllistivät aktiivinen järjestötyö ja politiikka. Pitkänen toimi kaupunginvaltuutettuna vuosina 1948–1950. Hän oli myös ammattikoulun johtokunnan puheenjohtaja vuodet 1937–1945. Erityisesti Pitkästä kiinnostivat koulutukseen ja kädentaitoihin liittyvät kysymykset, joihin hän pääsi johtokunnassa vaikuttamaan. Lisäksi hän oli heti Kajaaniin muutettuaan ottanut osaa Kajaanin kotiteollisuusyhdistyksen toimintaan ja toimi yhdistyksen puheenjohtajana. Pitkänen toimi myös Kajaanin metsästäjät ry:n puheenjohtajana 1932–1945. Pesti oli luonteva, sillä metsästys ja

kalastus olivat tärkeä osa vapaa-ajan viettoa. Pitkäsellä ja hänen ystäväillään oli myös oma yhdistys "Ruotokala Oy", joka omisti vanhan eräkämpän Puolangan Piltunginjärvellä. Vanha maalaistalo toimi seurueen tukikohtana metsästysmatkoilla. Lisäksi Pitkänen tunnettiin innokkaana automiehenä. Hän toimi myös Autoliiton Kainuun osaston puheenjohtajana. (Tervonen 2001, 11–12.)

Lähimmät työtoverit muistavat Eino Pitkäsen reiluna esimiehenä, jossa oli väliillä boheemejakin piirteitä. Vaikka arkkitehtitoimiston arki on ollut kiireistä ja sitovaa, pystyttiin työpäivän pituudesta tarvittaessa joustamaan. Lasse Heikkilä muistelee, kuinka myöhemmin alkanut työpäivä oli saatettu kuitata tokaisemalla: "Kun tultiin myöhemmin töihin, lähdetään aiemmin kotiin." (Tervonen 2001, 11.) Pitkänen oli hyvä seuramies ja viihtyi Kajaanin kerhon toiminnassa. Sen jäseneksi hänet valittiin jo 1930-luvun alussa ja myöhemmin hän kuului myös kerhon johtokuntaan. Pitkänen jopa suunnitteli kerhon toimitiloiksi uuden talon vuonna 1945. Lisäksi hän suunnitteli sisustuksen ja etsi sopivat kalusteet. (Tervonen 2001, 11–12.)

Pitkäsen perhe vietti aikaa kesäisin Sotkamossa. He olivat ostaneet seminaarinlehtori Taipaleen huvilan Nuasjärven rannalta. Aiemmin he olivat asuneet vuokralla saman järven rannalla apteekkari Isotuvan huvilalla Lontaniemessä. Vaikka Pitkänen oli suunnitellut toimitilat Kajaanin kerholle, omaa huvilaa hän ei koskaan suunnitellut. Sen sijaan hän suunnitteli kesäasumuksen rantaan savusaunan, joka hänen omasta mielestään ei onnistunut ihan suunnitellulla tavalla. Hänen kerrotaankin tokaisseen ääneen saunastaan, että "suutarin lapsella ei ole kenkiä". (Tervonen 2001, 13.)

1950-luvun alussa Raakel Pitkänen sai apteekkarin oikeudet Äänekoskelta, ja perhe muutti sinne. Muutto Kajaanista tarkoitti arkkitehtitoimiston jakautumista kahtia. Insinööri Lasse Heikkilä tuli avustamaan Pitkästä Äänekoskelle, ja Kajaanissa töitä jatkoi Jaakko Asikainen. Muutaman vuoden ajan Pitkänen työskenteli molemmissa toimistoissa, ja noihin aikoihin Kajaaniin suunniteltiin muun muassa tyttölyseo. Kajaanissa ollessaan Pitkänen oli 20 vuoden aikana luonut laajan ihmis- ja liikesuhdeverkoston. Hän oli ollut lähes ainut arkkitehti ja tullut suunnittelijana tutuksi. Äänekoskella Pitkäsen työ alkoi niin sanotusti alusta, joka toi uusia haasteita. (Tervonen 2001, 13.)

Eino Pitkänen oli juuri ehtinyt aloittaa uutta elämäänsä Ääneskoskella, kun hän menehtyi äkillisesti lomamatkallaan Helsingissä kesällä vuonna 1955. Hänen poismenonsa huomioitiin kainuulaisissa lehdissä ja Pitkästä muisteltiin myös Kajaani Oy:n kuulumisissa. Häntä muisteltiin lahjakkaana arkkitehtina ja hyvänä työtoverina, joka otti innolla osaa yhteisiin rentoihin ja joka oli aina valmis auttamaan. (Tervonen 2001, 13.)

Eino Pitkäsen kesken jääneet työt siirtyivät Asikaiselle ja Heikkilälle, ja Ääneskosken toimiston nimi muutettiin Rakennussuunnittelu L. Heikkiläksi. Jaakko Asikainen perusti Kajaanin oman toimistonsa 1956. (Tervonen 2001, 13.) Eino Pitkänen ehti suunnitella uransa aikana lukuisia liike-, tehdas- ja asuinrakennuksia, joista suurimman osan Kajaaniin. Osa rakennuksista on purettu, mutta useimmat ovat vielä käytössä (liite 5). Kajaanissa järjestetään aika ajoin opastettuja kierroksia, joilla pääsee tutustumaan Eino Pitkäsen suunnittelemiin julkisiin rakennuksiin.

5 KAJAANIN POLIISITALO

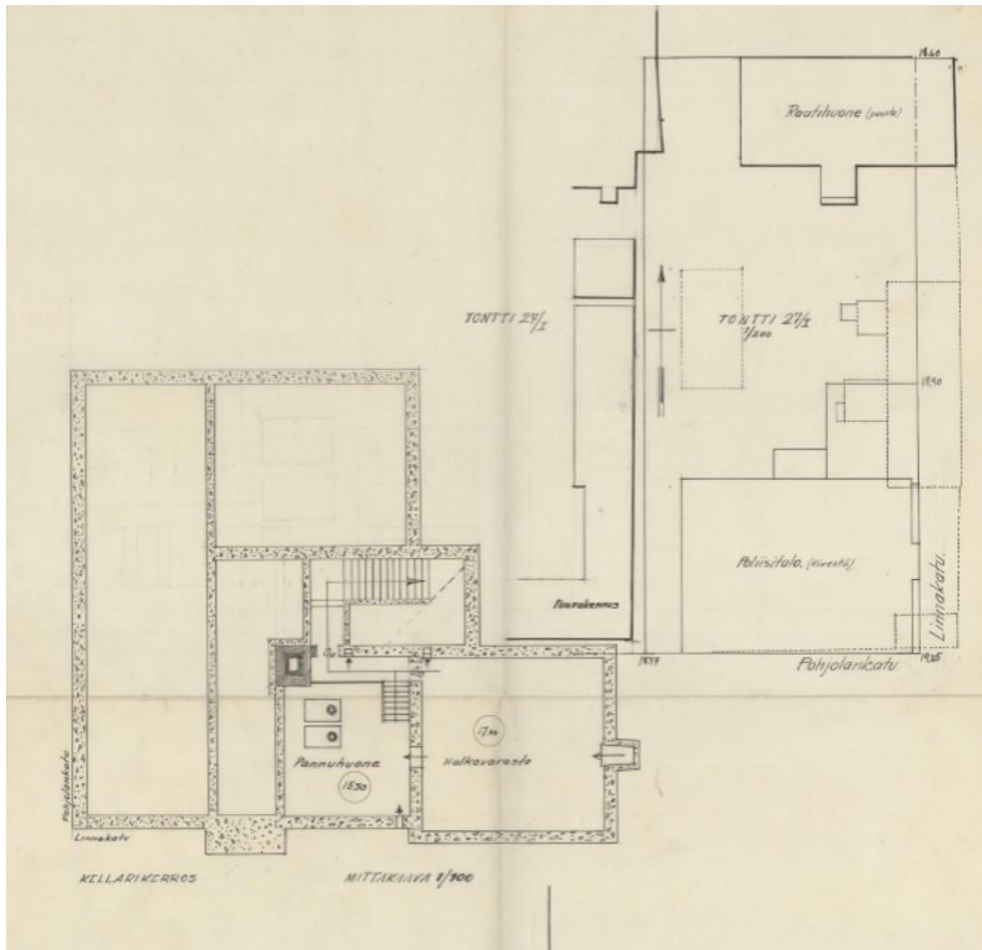
Eino Pitkäsen suunnittelema poliisitalo oli valmistuessaan vuonna 1936 Kajaanin ensimmäinen selkeästi funktionalismin ihanteiden mukaan suunniteltu rakennus. Lisäksi se oli ensimmäinen Eino Pitkäsen Kajaaniin suunnittelema rakennus. Se edusti muodoltaan ja aatteeltaan uutta aikaa ja uusia arvoja, jolloin rakennuksen käytännöllisyys ja selkeys nousivat tärkeimmiksi lähtökohdiksi. Kappaleessa käsitellään rakennuksen suunnittelu-, rakennus- ja muutostavaiheita, mukaan lukien suunnitelmia 1950-luvulta, jotka eivät kuitenkaan toteutuneet.

5.1 Suunnitteluvaihe

Kajaanin poliisilaitoksen suunnittelu alkoi vuonna 1934. Arkkitehti Eino Pitkänen oli valikoitunut rakennuksen suunnittelijaksi, ja Kajaanin kaupunki tilasi Pitkäseltä alustavat luonnokset rakennuksesta. Piirustukset tarkastettiin kaupunginhallituksen kokouksessa 28.9.1934. Tuolloin summittainen kustannusarvio oli ollut noin 450 000 markkaa. Pitkänen oli ilmoittanut, että täydelliset

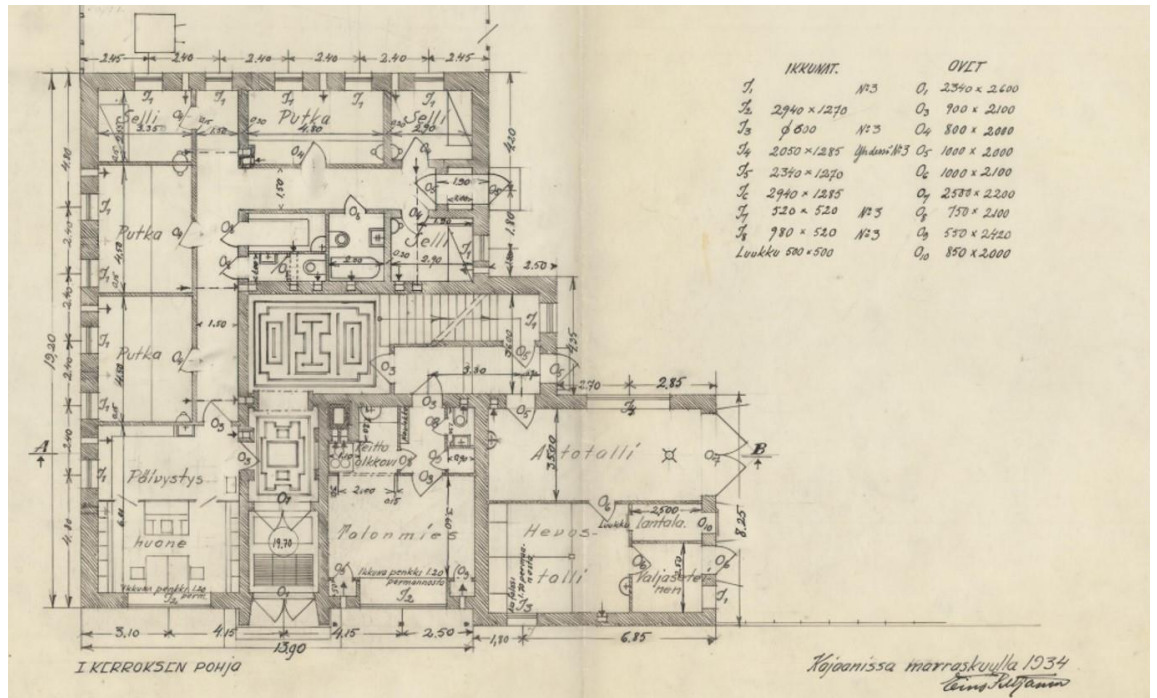
pääpiirustukset, luonnokset, osa- ja työpiirustukset sekä työselvitykset mak-
saisivat lisäksi 10 500 markkaa. Lisäksi Pitkänen oli ilmoittanut laskuttavansa
työvalvonnasta 4000 markkaa. Hallitus hyväksyi Pitkäsen tarjouksen ja lopulli-
set piirustukset tilattiin 16.11.1934.

Poliisilaitoksen kellarikerrokseen kuului piirustusten mukaan pannuhuone ja
halkovarasto (kuva 5).

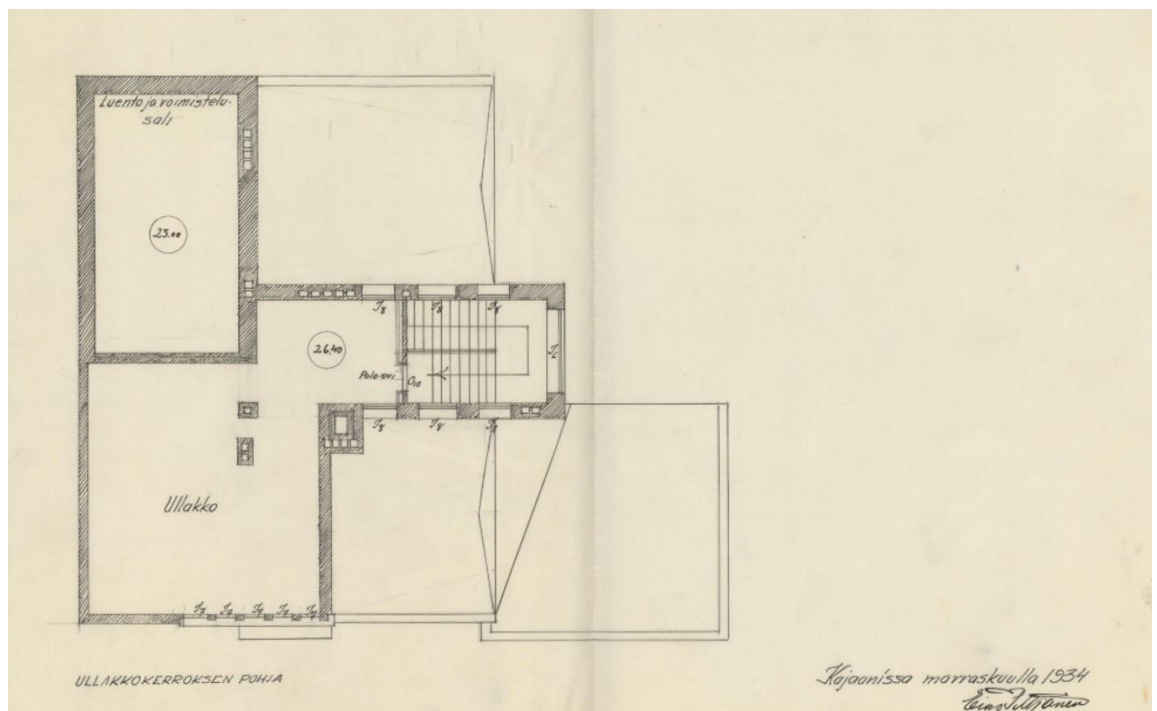
Kuva 5. Kellarikerroksen pohjapiirros (Kajaanin kaupunginarkisto 2016)

Ensimmäiseen kerrokseen suunniteltiin eteishalli, päivystyshuone, kolme sel-
liä, kolme putkaa, wc-tilat ja talonmiehen asuinhuoneisto sisältäen keittiön ja
omat wc-tilat. Lisäksi ensimmäiseen kerroksen suunnitelmaan kuului yhdis-
tetty auto- ja hevostalli. Hevostallia suunniteltiin aluksi rakennuksen toiseen
päähän, mutta lopulta ideasta luovuttiin (kuva 6).

Kuva 6. Ensimmäisen kerroksen pohjapiirros (Kajaanin kaupunginarkisto 2016)

Toiseen kerrokseen suunniteltiin yhdistetty luento- ja voimistelusalii, joka oli suunnitelmien mukaan rakennuksen korkein tila. Toisessa kerroksessa oli myös kanslia ja tutkintaosasto. Kolmanteen kerrokseen kuului ullakko (kuva 7).

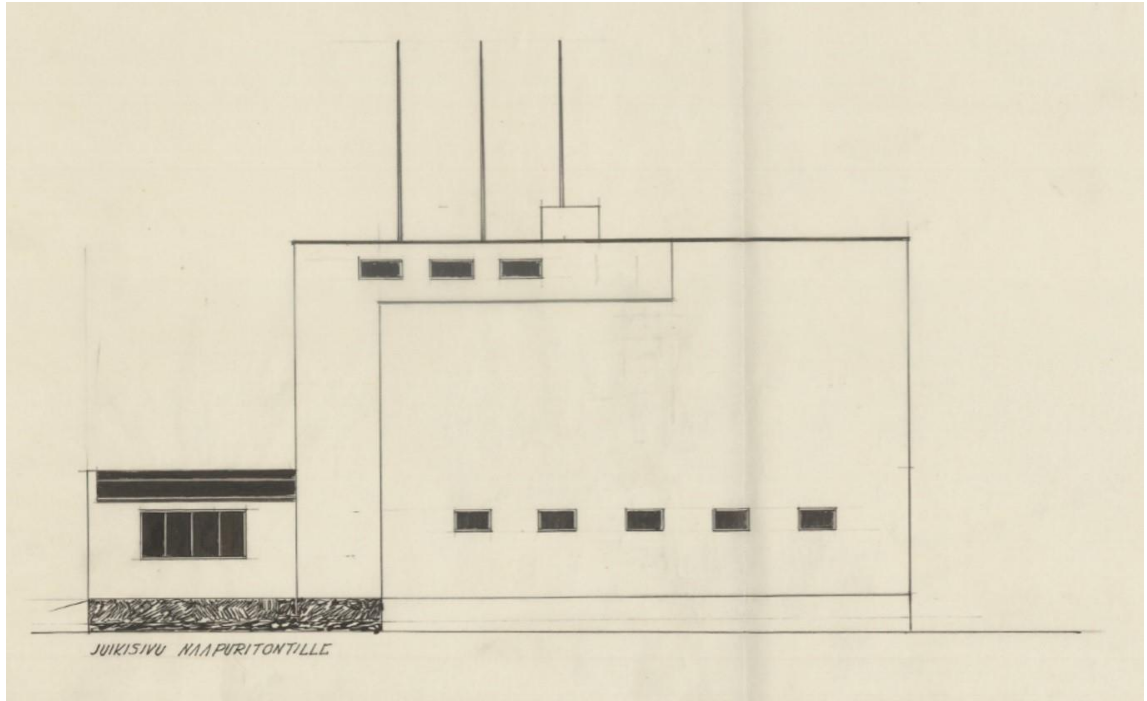

Kuva 7. Toisen kerroksen ja ullakkokerroksen pohjapiirros (Kajaanin kaupunginarkisto 2016)

Myös naapuritontille näkyvälle julkisivulle suunniteltiin pienet ikkunat. Samalle seinälle tuli myös kolme pientä ikkunaa ullakkokerrokseen (kuva 10).

Kuva 10. Julkisivu naapuritontille (Kajaanin kaupunginarkisto 2016)

Lopullisten piirustusten valmistuttua päätettiin Helsingin Sanomissa ja Uudessa Suomessa julkaista ilmoitukset 10.2.1935, joissa urakoitsijoita pyydettiin lähettämään tarjouksensa poliisitalon rakentamisesta. Määräajan kuluessa saapui 13 urakkatarjousta, joiden suuruudet vaihtelivat 605 000 markasta 1 300 000 markkaan. Eino Pitkänen oli arvioinut kustannukset 589 400 markan suuruisiksi. (Kajaanin kaupunginhallituksen pöytäkirjat 1934–1935.)

Talon rakennuttamiseen oli talousarviossa varattu vain 450 000 markkaa, mutta rakennus tulisi maksamaan noin 600 000 markkaa. Hinnan kohoaminen johtui palkkojen ja rakennustarvikkeiden hintojen noususta, mutta myös tarpeellisiksi huomatuista ja sisäasiainministeriön määräämistä lisäyksistä. Näin ollen päätettiin neuvotella Eino Pitkäsen ja kaupungininsinööri Paul V. Fagerlundin kanssa rakennussuunnitelmien supistamisesta niin, että rakennus sopisi budjettiin. Keskusteluissa olivat läsnä myös teknikko A.E. Sarjokivi ja poliisimestari Pauli Ahingas. Neuvottelujen jälkeen asiaa harkittiin perinpohjaisesti ja päätettiin hakea 150 000 markan suuruisia lisämäärärahaa talon rakentami-

seen. Rakentaminen haluttiin aloittaa mahdollisimman nopeasti, sillä sen katsottiin auttavan merkittävästi työttömyyskysymyksen hoidossa. Lisäksi arveltiin, että mikäli rakentamisen aloittamista vielä lykättäisiin, saattaisi se tulla tulevaisuudessa kustantamaan vielä enemmän, sillä palkkojen ja rakennustarvikkeiden hintojen arveltiin nousevan. (Kajaanin kaupunginhallituksen pöytäkirjat 1935.)

Poliisitalon rakennusurakkaan valittiin turkulainen Rakennusliike Hakkala & Tuominen. Heidän tarjouksensa oli 498 500 markkaa, ilman sähkö-, vesi-, ja lokajohtoja sekä lämmityslaitteita. Lämmitys-, ja ilmanvaihtolaitteet päätettiin tilata O.Y. Lahden vesi ja lämpöjohto liikkeeltä 49 600 markalla ja vuoden kestävällä takuulla. Urakkasopimuksen allekirjoittamisen jälkeen saapui vielä yksi tarjous, kun helsinkiläiset rakennusmestarit Sorvari ja Hinttala ilmoittivat tekevänsä työn 479 500 markalla. Kaupunki katsoi, ettei uusi tarjous antanut aihetta toimenpiteisiin ja se sivuutettiin. Kaikille urakkatarjouksen tehneille päätettiin lähettää ilmoitus työn antamisesta Rakennusliike Hakkala & Tuomiselle. (Kajaanin kaupunginhallituksen pöytäkirjat 1935.)

5.2 Rakennusvaihe

Rakennusliike Hakkala & Tuominen aloitti poliisitalon rakennustyöt 8.4.1935. Kaupungin puolesta määrättiin työtä valvomaan kaupungininsinööri tai hänen määräämänsä kaupungin rakennusmestari. Hakkala & Tuomisen kanssa päätettiin tehdä lisäsopimus kattilahuoneen kaivamisesta neljän metrin maanpinnan alapuolelle aiemmin suunnitellun kolmen metrin sijaan. Rakennustyön edetessä ja erinäisten suunnitelmien muuttuessa poliisitalon rakennuskustannukset olivat nousseet 588 000 markkaan. Tästä summasta noin 15 000 markkaa oli varattu rakennuksen kalustamiseen. Poliisitalon kalustaminen oli Eino Pitkäsen, rakennuskonttorin ja poliisimestari Pauli Ahinkaan vastuulla. Menoeräksi oli merkitty myös 480 markkaa maksava Suomen lippu.

Poliisitalon jälkitarkastus pidettiin 19–22.11.1935. Lukuun ottamatta eteisen lattioita jotka oli tehty epäsiististi, rakennus todettiin sopimuksen mukaiseksi. Hakkala & Tuominen lupasi korjata havaitut virheet seuraavana kesänä, joten rakennuksen lopputarkastus päätettiin pitää seuraavan vuoden syyskuussa. (Kajaanin kaupunginhallituksen pöytäkirjat 1935.)

Talvella 1936 havaittiin miehistöhuoneen pohjoisnurkassa kosteutta. Saman huoneen pihanpuoleinen ulkoseinä oli ollut myös hyvin kostea. Samoin sellien 2, 5 ja 6 ulkonurkat olivat kosteat. Myös kattilahuoneen seinän ja lattian rajasta lämmityskanavien vierestä oli tullut tammikuun puolivälissä vettä. Pakka-
set lopettivat vedentulon ja korjauksia jäätiin odottamaan. (Kajaanin kaupunginhallituksen pöytäkirjat 1935–1936.)

Poliisitalon lopputarkastus pidettiin 4.9.1936. Kaupungin edustajana toimivat kaupunginjohtaja Johannes Karvonen ja kaupungininsinööri Paul V. Kinomaa. Tarkastuksessa todettiin, että kattilahuoneeseen oli ilmestynyt vuotoja. Myös halkosuojusta löytyi kosteutta, kansliahuoneen ikkunanpielten rappauksissa havaittiin vikaa ja miehistön huoneen ulkonurkassa oli kosteutta vesikatton vuotamisen takia. Tarkastuksessa todettiin, että halkosuojan korjaus ei kuulunut urakoitsijalle, sillä työselvitys ei edellyttänyt tämän tilan vesieristystä. Vakuutena olleesta 50 000 markan pankkitalletuksesta palautettiin 40 000 markkaa. 10 000 markkaa pidätettiin kattilahuoneen, rappauksien ja vesikatton korjauksen vakuutena. (Kajaanin kaupunginhallituksen pöytäkirjat 1936.)

7.5.1937 järjestettiin uusi poliisitalon tarkastus. Tällöin ei havaittu muuta puutteellista kuin miehistön huoneen nurkan vuoto. Rakennuskonttori ilmoitti korjauksen maksavan 500 markkaa ja urakoitsija suostui sen korjauksesta suorittamaan. Näin ollen päätettiin hyväksyä poliisitalo urakkasopimuksen mukaiseksi ja palauttaa jälkitöiden vakuutena ollut 10 000 markkaa 500 markan korvausta vastaan. (Kajaanin kaupunginhallituksen pöytäkirjat 1936–1937.)

5.3 Poliisitalon sisä- ja ulkotilojen muutokset

1950-luvulla suunniteltiin poliisilaitoksen laajennusta. Laajennussuunnitelma käsitti poliisilaitoksen ja viereisen raatihuoneen sisäpihalle rakennettavat lisäosat, johon olisi tullut muun muassa lisää sellejä (liite 2). Hanke ei kuitenkaan toteutunut. Vaikka laajennussuunnitelma ei toteutunut, rakennuksen sisätiloissa tehtiin muita muutoksia. Vuonna 1954 toisessa kerroksessa sijainnut, voimistelija luentosaliksi tehty rakennuksen korkein tila päätettiin jakaa välipohjalla kahtia. Tällä tavoin kolmas kerros saatiin paremmin käyttöön.

Alakertaan alkuperäisissä piirustuksissa suunniteltu talonmiehen huoneisto toimi poliisilaitoksen miehistötiloina. Tiloissa oli pieni keittiö, ruokailutila, wc,

komero ja vaatekaappeja (kuva 11). Kuvaan sen aikaisen huonejaon hahmotellut vanhempi konstaapeli Jukka Turpeinen muistelee, että keittiö on saattanut olla hieman isompi miehistöhuoneeseen päin. Turpeisen mukaan vuonna 1978 tai 1979 eteishallista olisi puhkaistu seinään ovi portaikkoa vastapäätä. Tästä ovesta putkaan vietävät henkilöt ohjattiin suoraan putkakäytävälle ja edelleen vastaanottohuoneeseen. Kyseinen järjestely liittyi tietotekniikan käyttöönottoon poliisihallinnossa. Laitoksen tietotekniikkaa ylläpitävälle henkilölle ja tietokoneelle piti järjestää tilat päivystyshuoneeseen. Päivystyshuoneeseen tehtiin ATK-koppi, mikä taas pienensi päivystyshuoneen tiloja. Asiakkaiden kulkureittiä muutettiin uuden oven avulla.

Kuva 11. Pohjapiirustukseen on hahmoteltu alakerran huonejako 1970–1980-luvuilta (Kuva: Kajaanin taidemuseo, muutokset kuvaan Turpeinen 2016)

Toisin kuin poliisilaitoksen sisätilat, rakennuksen ulkoasu on pysynyt melkein alkuperäisen kaltaisena. Suurin rakenteellinen muutos tapahtui vuonna 1965, kun lounaanpuoleiseen seinään puhkaistiin ylimääräinen ikkunarivi. Se kuitenkin murattiin myöhemmin umpeen, sillä katsottiin, että se rikkoi Pitkäsen

suunnitelman rakennuksen harmonian. Poliisilaitoksen väritys sen sijaan on vaihdellut alkuperäisen kalkkilaastin valkoisesta vaaleanpunaiseen ja keltaiseen. Nykyisin rakennus on jälleen valkoinen. (Kajaanin kaupungin palveluopas, Kajaanin taidemuseo/vanha poliisitalo 2016.) Julkisivun eri värivaihteita voi nähdä Linnankadun puoleisessa seinässä (kuva 12). Julkisivun eri värivaihteita ei ole vielä tarkemmin tutkittu, eikä niitä näin ollen pystytä ajoittamaan tietyille vuosille.

Kuva 12. Ulkoseinässä nähtävät värikerrokset. Kuvassa ympyröitynä vasemmalla vaaleanpunainen kerros, oikealla vaaleankeltainen. (Immonen 2016, muutokset kuvaan Hyttinen 2016)

Rakennuksen valkoinen julkisivu tullaan todennäköisesti uusimaan lähivuosina. Vaihtoehtoina on koko rappauksen uusiminen tai pintapuolisempi korjaus ja maalaus. Sisätilat sen sijaan tulevat luultavasti pysymään rakenteiltaan nykyisellään. Jotain uudistuksia on luvassa, kuten yläkerran näyttelysalien puulattioiden maalaaminen harmaaksi loppuvuodesta 2016.

6 POLIISILAITOKSESTA TAIDEMUSEOKSI

Vuonna 1984 kokoontui Kajaanin taidemuseon suunnittelutoimikunta tehtävänäään päättää taidemuseon perustamisesta Kajaaniin. Tiloiksi suunniteltiin vanhaa poliisitaloa, sillä poliisilaitos siirtyi uusiin tiloihin Lönnrotinkadulle. Toimikunta katsoi, että entisen poliisilaitoksen ja viereisen raatihuoneen tilat olisivat sopivat ilman lisärakentamista. Lisäksi katsottiin, että rakennusten silloisten toimintojen lakatessa olisi tärkeää löytää rakennuksille uusi, niiden arvoa vastaava käyttötarkoitus. Poliisitalo toimisi näyttelytilana ja viereinen raatihuone museon hallintotiloina. (Kajaanin taidemuseon suunnittelutoimikunnan pöytäkirjat, 1984.)

6.1 Taidemuseon suunnitteluvaihe

Arkkitehdit Vilhelm Helander ja Juha Leiviskä laativat 8.3.1985 alustavat luonnokset ja 17.6.1985 niiden korjaukset Kajaanin vanhan raatihuoneen ja poliisitalon muuttamiseksi taidemuseoksi. Luonnoksissa tarkasteltiin alustavasti vanhan poliisitalon ja raatihuoneen tontin käyttömahdollisuuksia ja Kajaanin museon tilankäyttöä. Lisäksi esitettiin näiden vanhojen ja arvokkaiden rakennusten muutostöiden ja restauroinnin lähtökohtia. Suunnitelmissa oli myös osoitettu mahdollisuus uuden lisärakennuksen rakentamiseen tontin sisäosaan, poliisitalon laajennukseksi. Lisärakennuksen tarvetta suunnitelmissa perusteltiin sillä, että vanhat rakennukset ovat sellaisenaan pienet ja toimivan museotoiminnan järjestäminen nykyisten rakennusten puitteissa olisi haastavaa. Mahdollista lisärakennusta ehdotettiin rakennettavaksi pihan lounaissivulle. Mikäli lisärakentamista tehtäisiin, tulisi se toteuttaa poliisitalosta poikkeavana kevyempänä lisäosana, jotta poliisitalo säilyttäisi hallitsevan luonteensa. Lisäosan materiaaleiksi ehdotettiin teräsbetonirunkoa, julkisivuksi rappua tiilimuuria, ikkunoihin maalattua terästä ja osittain peittomaalattua puuta. Kattoon ehdotettiin Vitral-tyylisiä ikkunoita luonnonvalon hyödyntämisen maksimoimiseksi. Lisärakennuksen leikkausmuodoilla pyrittiin saamaan ahtaisiinkin tiloihin mahdollisimman paljon päivänvaloa, sivu- tai ylävaloa. Lisärakennuksen julkisivut suunniteltiin eleettömiksi ja selkeälinjaisiksi, jotta se muodostaisi harmonisen kokonaisuuden klassisen ja arvokkaan raatihuoneen

sekä modernin ja funktionalistisen poliisitalon kanssa. (Kajaanin taidemuseon suunnittelutoimikunnan pöytäkirja, 1984.)

Vanhan poliisitalon ulkopuolen kunnostamisen lähtökohtana pidettiin rakennuksen Pohjolankadun puoleisen julkisivun palauttamista alkuperäiseen muotoon, joka tarkoitti toiseen kerrokseen vuonna 1965 puhkaistun ikkunarivin peittämistä. Ikkunarivin katsottiin rikkoneen yläkerran korkean otsan, joka oli antanut koko talolle sen luonteenomaisen piirteen. (Kajaanin taidemuseon suunnittelutoimikunnan pöytäkirjat, 1984.)

Suunnitelmiin kuului myös hissien rakentaminen keskelle talon runkoa, jolloin se palvelisi tehokkaimmin eri tiloja. Tosin suunnitelmissa todettiin, että hissien rakentaminen olisi viisasta, mikäli lisärakentamiseen päädyttäisiin, sillä katsottiin, että pelkästään nykyisen poliisitalon kokoista rakennusta varten hissien rakentaminen olisi turhan suuri toimenpide. Laajoista muutoksista huolimatta sisätilojen oleellinen runko pyrittiin suunnitelmissa säilyttämään ja vanha pääporras tasanteineen pitämään talon tilallisena keskuksena. (Kajaanin taidemuseon suunnittelutoimikunnan pöytäkirjat, 1984.)

Suunnittelutoimikunta totesi 23.7.1985 luonnospiirustukset erinomaisiksi, ja päätti lähettää ne kaupunginhallituksen hyväksyttäväksi jatkosuunnitteluluvan saamista varten. Vaihtoehtona oli myös taidemuseon perustaminen suunnitteilla olleen kulttuurikeskuksen tiloihin Kaukametsään. Kajaanin kaupunki piti tavoitteenaan aluetaidemuseota kaupunginhallituksen kokouksessaan vuonna 1982 tehdyn päätöksen mukaisesti, joten taidemuseohankkeella katsottiin olevan maakunnallinen luonne. (Kajaanin taidemuseon suunnittelutoimikunnan pöytäkirjat, 1985.)

Entisen poliisitalon saneeraus oli jo pitkällä, kun todettiin, että tilat jäisivät taidemuseon käyttöön sittenkin liian ahtaiksi. Varastotiloja ei olisi riittävästi, ja niinpä päätettiin, että taidemuseo perustettaisiin sittenkin suunnitteilla olevaan kulttuurikeskukseen. Valmiiksi saneerattu poliisitalo päätettiin antaa silloisen kulttuurilautakunnan alaisuuteen ja siitä tehtiin Kajaanin taidehalli. (Aranne 2016).

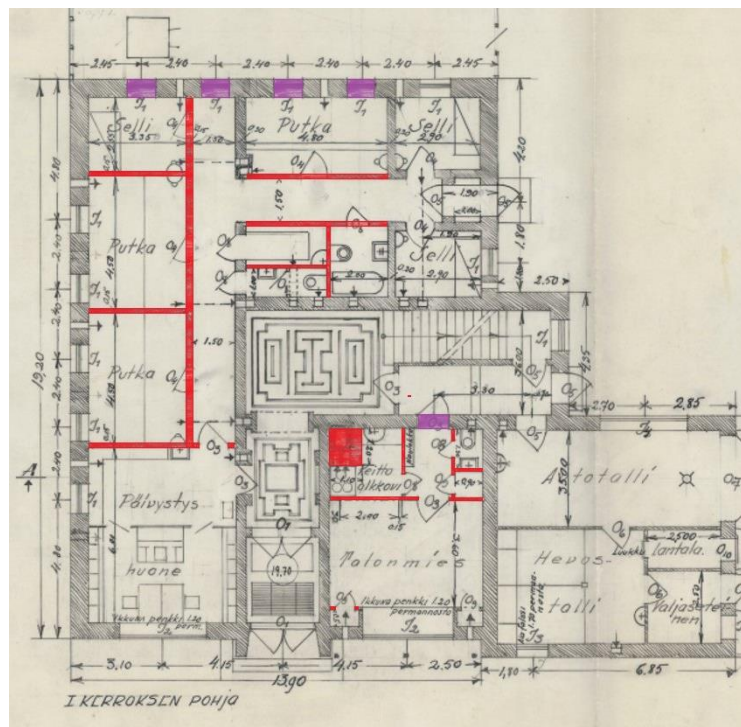
1990-luvun talouslaman iskiessä myös Kajaaniin, uudisrakennus alkoi herättää kovaa vastustusta kaupunginvaltuustossa. Silloinen kaupunginjohtaja Sa-

kari Lahtinen ajoi voimakkaasti taidemuseo hanketta Kaukametsän kulttuuri-keskukseen, mutta kaupunginjohtajan vaihtuessa hanke menetti puolustajansa ja lopulta uuden, pitkälle suunnitellun kulttuurikeskuksen rakentamisesta luovuttiin. Taidemuseo hankkeen etenemiseksi alettiin jälleen kartoittaa jo olemassa olevia rakennuksia. Koska entinen poliisitalo, silloinen Kajaanin taidehalli oli jo saneerattu näyttelykäyttöön, sen katsottiin olevan sopivin taidemuseoksi. Neuvottelujen jälkeen taidehalli siirrettiin kulttuurilautakunnalta museolautakunnalle ja vuonna 1993 siitä päätettiin tehdä pienin muutoksin Kajaanin taidemuseo. (Aranne 2016.)

6.2 Rakennuksen sisätilojen muutokset

Kun poliisilaitosta alettiin saneerata taidemuseon käyttöön, kyseessä oli rakennuksen käyttötarkoituksen muutos. Tilojen tuli vastata näyttelytoiminnan tarpeita, joten sisätiloja muutettiin radikaalisti. Piirustuksissa rakennus jaetaan neljään kerrokseen: kellariin, ensimmäiseen kerrokseen, toiseen kerrokseen ja ullakkoon. Ensimmäisestä kerroksesta kaadettiin iso osa väliseinistä, jotta saatiin avarat näyttelytilat (kuva 13).

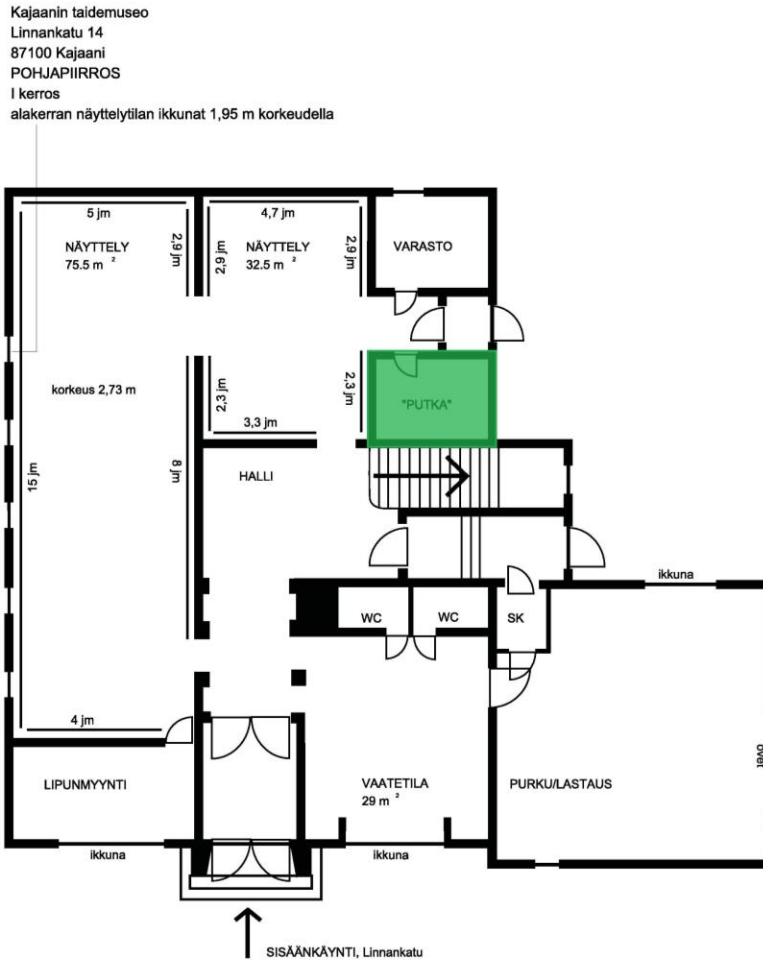
Kuva 13. Poliisilaitoksen ensimmäisen kerroksen pohjapiirros, johon on merkitty punaisella kaadettu seinät. Umpeen muuratut ikkunat ja ovi merkitty violetilla. (Kuva: Kajaanin kaupunginarkisto, muutokset kuvaan Hyttinen 2016)

Olemassa olevat sellit olivat vaikeasti hyödynnettävissä kokonsa takia, joten myös ne purettiin. Alakertaan haluttiin jättää kuitenkin yksi selli muistoksi poliisilaitoksen ajoista. Yläkerrassa sijainnut entinen liikuntasali oli ollut rakennuksen ainoa korkea tila. Se haluttiin palauttaa purkamalla kevyt uusi välipohjaraakenne, jolla entinen liikuntasali oli jaettu kahtia vuonna 1954. Vaikka toimenpiteellä menetettiin muutama huone, oli ratkaisu sopusoinnussa Pohjolankadun puoleisten ikkunoiden umpeen muuraamisen kanssa. (Kajaanin kaupungin palveluopas, Kajaanin taidemuseo/vanha poliisitalo 2016.)

Taidehalli ehti toimia rakennuksessa kahdeksan vuotta, kun se päätettiin muuttaa Kajaanin taidemuseoksi. Muutoksen yhteydessä rakennuksen valaistus muutettiin museon vaatimusten mukaisiksi ja sähköt uusittiin kokonaan. Rakennuksen oviaukkoja korotettiin ja osittain levennettiin, mutta rakenteita päätettiin olla suuremmin muuttamatta eettisistä ja rakennusteknisistä syistä. Tämä hankaloitti ja hankaloittaa edelleen suurten teosten kuljetusta tiloissa. Saleissa olevien patterien päälle asennettiin teosten vaatimat lipat ja seinät maalattiin uudelleen. Aluksi taidemuseon teosvarastot olivat Kainuun Museon tiloissa, joista ne siirrettiin myöhemmin taidemuseolle, vaikka tiloja oli edelleen hyvin rajoitetusti. (Aranne 2016.) Taidemuseon varastot sijaitsevat edelleen eri paikoissa ympäri Kajaania, joten jo tuolloin huomattu varasto-ongelma on edelleen ajankohtainen. Nykyään rakennuksen kellarissa sijaitsee varasto, ensimmäisessä ja toisessa kerroksessa näyttelytilat (liite 3). Toisessa kerroksessa on lisäksi toimistotiloja (liite 4). Ullakolla on varastoja ja henkilökunnan tiloja.

6.3 Putka – karu tuulahdus menneisyydestä

Poliisilaitoksen muuttuessa taidehalliksi haluttiin säästää yksi putka muistoksi rakennuksen historiasta. Nykyään putka toimii itsenäisenä nähtävyytenä ja ajoittain näyttelytilana (kuva 14).

Kuva 14. Alakerran pohjapiirros, johon putka merkitty vihreällä (Kuva: Kajaanin taidemuseo, muutos pohjapiirroksen Hyttinen 2016)

Alun perin poliisilaitoksen alakerrassa oli yhteensä kuusi putkaa tai selliä. Putkat oli numeroitu siten, että ensimmäinen putka, joka oli nimeltään niin kutsuttu "sumppu", oli tarkoitettu lyhytaikaisia kiinniotettuja varten. Tilanpuutteen sattuessa ensimmäistä putkaa saatettiin käyttää myös pidätettyjen henkilöiden säilytykseen. Toinen putka oli tarkoitettu juopuneille, ja sinne sijoitettiin lähes kaikki juopuneena asemalle tuodut henkilöt. Kolmas selli oli tarkoitettu pidätyille henkilöille, joita saattoi olla samassa selissä enintään kaksi kerralla. Ilmeisesti myös neljäs putka oli toisen putkan tavoin tarkoitettu juopuneille kiinniotetuille. Viides ja kuudes selli olivat kolmannen tavoin pidätettyjä henkilöitä varten. (Turpeinen 2016.)

Putkassa istuminen kävi rangaistuksesta, sillä varsinkin kesäisin putkat olivat todella kuumia. Osa selleistä oli pienempiä kuin toiset, mutta kaikki olivat ahaita (kuva 15). Putkassa tai sellissä vietetty aika vaihteli suuresti, mutta vaati-

vissa tapauksissa henkilö saattoi olla kiinniotettuna jopa 21 vuorokautta. Kiinniotetut saivat tilata omalla kustannuksellaan vartijan välityksellä muun muassa lehtiä, ruokatarvikkeita ja tupakkaa. Myös heidän omaisensa saivat toimittaa näiden lisäksi esimerkiksi puhtaita vaatteita. (Turpeinen 2016.)

Kuva 15. Putka oli ahdas paikka kahdelle henkilölle (Kuva: Kainuun Museon kuva-arkisto 2016)

Säilytetty putka on aiemmin mainittu putka numero kuusi, joka oli tarkoitettu pidätetyille henkilöille. Putka on jätetty siihen tilaan, missä se oli, kun poliisilaitos siirtyi uusiin toimitiloihin 1980-luvulla. Putkan seinille ja oveen on haluttu jättää siellä olleet kirjoitukset, mutta niiden tekijöistä ei voida olla varmoja (kuva 16). Seinillä on esimerkiksi tukkimiehen kirjanpitoja, voimasanoja ja nimimerkkejä. Putkassa on jäljellä myös wc-istuin, pesuallas ja pöytä. Putkassa ollut heteka on näyttelystä riippuen joko paikallaan tai varastossa.

Kuva 16. Putkan ovi sisäpuolelta (Hyttinen 2016)

Monet museovieraat ihmettelevät putkan saapuessa sen tarkoitusta. Suurin osa paikallisista museokävijöistä tietää tai muistaa rakennuksen historian, mutta ulkopaikkakuntalaisille putka saattaa olla hämmentävä kokemus. Muutama kävijä on putkaan kurkistaessaan luullut sitä senhetkiseen näyttelyyn kuuluvaksi taideteokseksi (kuva 17).

Kuva 17. Putkaan on jätetty wc-istuin, pesuallas ja heteka (Hyttinen 2015)

Museossa käy paljon vieraita, joilla on jonkinlainen side rakennukseen poliisilaitoksen ajoilta. Jonkun puoliso, vanhempi tai isovanhempi on saattanut työskennellä poliisilaitoksella, joku tulee muistelemaan asiointiaan siellä. On tärkeää, että putka on haluttu aikoinaan säilyttää taidehallin saneerauksen yhteydessä. Putka on side rakennuksen menneisyyden ja nykyisyyden välissä, sillä ilman sitä osa rakennuksen historiaa jäisi auttamatta museokävijöiltä pimennoon. Ilman putkaa rakennuksen nykyisestä funktiosta ei voi päätellä sen historiaa.

7 OPASTETUT KIERROKSET

Asiakkaiden osoittaman mielenkiinnon myötä todettiin selkeä tarve rakennuksen historiasta kertoville opastetuille kierroksille. Kesällä 2016 Kajaanin taidemuseon museokauppaan tuli myyntiin tuotteita, kuten postikortteja ja vihkoja, jotka oli kuvitettu Kainuun Museon arkistosta löydetyillä poliisilaitos-aiheisilla valokuvilla. Tuotteet herättivät kiinnostusta ja myös ihmetystä, sillä moni ei tiennyt, miten poliisi-aiheiset tuotteet liittyvät taidemuseoon. Näin syntyi idea

opastuksista, joilla käsiteltäisiin rakennuksen arkkitehtuuria, historiaa ja sen eri vaihteita, näin tarjoten asiakkaille yhteyden vanhaan poliisilaitokseen.

7.1 Opastusten sisältö ja tiedon kerääminen

Opastuksiin haluttiin sisällyttää mielenkiintoisia tarinoita, jotka antaisivat kuulijoille kuvan poliisilaitoksen aikaisesta arjesta. Tätä varten alettiin etsiä henkilöitä, joilla olisi muistoja poliisilaitoksen ajoilta. Henkilöiden etsinnöissä käytettiin apuna sosiaalista mediaa. Esimerkiksi Facebookissa toimivassa Vintage Kajaani-ryhmässä sen jäsenet voivat jakaa muiden katseltavaksi valokuvia ja tarinoita Kajaaniin ja sen historiaan liittyen. Ryhmässä oli lokakuussa 2016 lähes 9000 jäsentä. Ryhmässä oli jaettu jo aiemmin kuvia ja tietoja poliisilaitoksesta, joten oli todennäköistä, että sen kautta löytyisi asiasta tietäviä henkilöitä. Ryhmän sivuilla julkaistiin ilmoitus, jossa pyydettiin rakennuksen historiasta, jäljellä olevasta putkasta ja poliisilaitoksen arjesta tietäviä ottamaan yhteyttä. Ilmoituksen ansiosta saatiin muutamia yhteydenottoja henkilöiltä, jotka olivat joko itse työskennelleet poliisilaitoksella tai esimerkiksi heidän vanhempansa oli työskennellyt siellä. Kaikki ryhmän kautta tapahtuneet keskustelut käytiin yksityisviesteillä siten, että haastattelijana esitin jatkokysymyksiä henkilön tiedoista riippuen.

Yksi näistä ryhmän kautta löytyneistä henkilöistä oli vanhempi konstaapeli Jukka Turpeinen, joka palveli Kajaanin poliisilaitoksella vuosina 1974–1982. Hän muistaa tapauksen, jolloin erään yövuoron aikana ensimmäisestä putkasta karkasi kiinniotettu henkilö. Karannut henkilö oli saanut rautasahan terällä ikkunan kalterit poikki ja pujottautunut ulos ikkunasta. Pudotus ikkunasta oli ollut sen verran pitkä, että paennut henkilö oli luultavasti saanut apua ulkopuolelta. Kesäaikaan sellien ikkunoita pidettiin helteen takia auki, ja on todennäköistä, että paossa käytetty rautasahan terä oli toimitettu aiemmin avoimen ikkunan kautta. (Turpeinen 2016.)

Toinen yhteyttä ottanut henkilö oli Juha Rautiainen. Hän muisteli kuulleensa putkapaosta, joka sattui 1970-luvun loppupuolella. Kertomuksen mukaan kiinniotettu henkilö oli ollut putkassa, jonka ikkuna oli Pohjolankadun ja Kauppakadun välissä olevalle kapealle kujalle päin. Kiinniotettu henkilö oli saanut ul-

kopuolella odottavilta rikostovereiltaan ikkunan kautta ensin viinaa ja tupakkaa, jonka jälkeen pulteilla kiinni olleet ikkunan kalterit oli irrotettu jakovaimella. Ilmeisesti paon jälkeen henkilöt olivat suunnanneet Lehtikankaan kaupunginosaan ja ryöstäneet siellä Herkkutatti-nimisen kaupan. Ryöstön yhteydessä yksi henkilö haavoittui, kun häntä ammuttiin. Karannut henkilö jäi kiinni pian tapauksen jälkeen. (Rautiainen 2016.)

Kajaanin poliisilaitoksella oli hetken säilössä myös Suomen tunnetuimpiin rikollisiin kuuluvan Matti ”Volvo” Markkasen pako- ja rikostoveri Mikko Salminen. Markkanen ja Salminen olivat paenneet Helsingin vankilan itäisen siiven neljännessä kerroksesta 7.9.1980. Markkanen oli murtautunut ulos sellistään hankkimillaan työkaluilla ja avannut sitten Salmisen sellin. Kaksikko oli paennut omatekoisen köyden avulla ensin vankilan katolle, sieltä alas ja lopuksi vankilan alueen ulkopuolelle. Viikkoja kestäneellä pakomatallaan he syyllistyivät useisiin rikoksiin Suomen lisäksi myös Ruotsissa ja Norjassa. Mikko Salminen jäi kiinni Kajaanin taksikopin grillillä perjantaiyönä 3.10.1980. Salminen oli saapunut Kajaaniin Oulusta taksilla hetkeä ennen kiinnijäämistään. Taksikuski ei ollut tunnistanut Salmista, sillä tämä oli kasvattanut viikset ja laihtunut huomattavasti pakomatkinsa aikana eikä näin ollen ollut tunnistettavissa tiedotusvälineiden levittämistä etsintäkuulutuskuvista. Pari tuntia kestäväällä matkalla Oulusta Kajaaniin juopunut Salminen oli ottanut kassistaan esiin ladatun katkaistun haulikon. Salminen ei ollut varsinaisesti uhkailut taksikuskia matkan aikana, mutta jaloittelutauolla Mieslahdessa Salminen oli ammuskellut aseellaan ilmaan. Taksin saavuttua yöllä Kajaaniin, Salminen ilmoitti haluavansa syötävää. Taksikuski vei Salmisen torin laidalla sijaitsevalle taksikopin grillille, ja sekä kuljettaja että Salminen nousivat autosta ja asioivat grillillä. Myöskään grillin henkilökunta tai siellä asioineet muut asiakkaat eivät kiinnittäneet mitään huomiota Mikko Salmiseen. Ruoat saatuaan kuljettaja ja Salminen siirtyivät taksiin syömään. Etupenkillä istunut Salminen alkoi olla väsynyt ja entistä juopuneempi ja hän oli pyytänyt taksikuskia hakemaan grilliltä juotavaa. Juuri kun taksikuski oli astumassa takaisin grillille, paikalle sattui järjestyspoliisin kahden miehen yöpartio. Taksikuski teki ilmoituksen epäilyttävästä asiakkaastaan ja partio hälytti lisääpua. Muutaman minuutin kuluttua paikalle saapui viisimiehinen poliisipartio, joka pidätti Salmisen. Salminen ei osannut aavistaa mitään eikä tehnyt vastarintaa. Salmisen hallussa ollut haulikko oli

ladattuna. Lisäksi häneltä löytyi 20 panosta ja vajaa viskipullo. (Kainuun Sanomat 2016.)

Yksi Salmista kiinniottaneista poliiseista oli myös putkapaosta kertonut Jukka Turpeinen. Hän saapui paikalle ensimmäisenä. Turpeisen mukaan Mikko Salminen vietiin Kajaanin poliisilaitokselle ja vasta siellä poliiseille selvisi miehen henkilöllisyys. Salminen vietti yönsä jo aiemmin mainitussa ensimmäisessä putkassa, jonne hän joutui päihtymistilansa takia. (Turpeinen 2016.) Kajaanin poliisi kuulusteli Mikko Salmista mutta näissä kuulustelussa Salminen oli niin vaitonainen, ettei tietoja hänen tai Markkasen liikkeistä saatu. Salminen vietti loppuyön Kajaanin poliisin hallussa ja hänet siirrettiin perjantaina iltapäivällä 3.10.1980 Helsingin rikospoliisille (kuva 18). (Kainuun Sanomat 2016.) Volvo Markkanen jäi kiinni kuukautta myöhemmin Ruotsissa.

Kuva 18. Mikko Salminen pidätettynä Kajaanin poliisilaitoksen edessä perjantaina 3.10.1980 (Kainuun Sanomat 2016)

Edellä mainittuja kertomuksia on tarkoitus hyödyntää opastuksia suunniteltaessa. Tarinoiden lisäksi opastuksia on tarkoitus elävöittää havainnollistamalla rakennuksen tiloja pienoismallilla, joka on taidemuseon käytössä.

7.2 Alustava suunnitelma opastetuille kierroksille

Kierrokset alkavat museon eteishallista. Kierroksen aloitus, eteneminen ja lopetus alakerrassa on merkitty taidemuseon pohjapiirrokseen (liite 6). Aluksi kerrotaan rakennuksen suunnittelusta ja rakennusvaiheista. Tässä vaiheessa käydään läpi myös Eino Pitkäsen historiaa ja hänen työtään Kajaanissa. Eteishallin jälkeen siirrytään alakerran suureen halliin, jossa päivystystilat, putkat ja sellit sijaitsivat. Siellä asiakkaille havainnollistetaan poliisilaitoksen aikaista huonejakoa taidemuseolla olevalla pienoismallilla. On myös mahdollista, että hallin lattiaan voitaisiin hahmotella sellien paikat esimerkiksi teippiä käyttäen. Näin vieraat pääsisivät paremmin kokemaan sellien koot ja paikat nykyisessä tilassa. Samalla kun kierroksella liikutaan niin sanotusti putkasta toiseen, käydään läpi muun muassa tarinoita putkapaoista.

Tämän jälkeen siirrytään toista kautta takaisin eteishalliin ja portaikkoon. Eteishallissa, portaikon juurella olisi hyvä tila puhua funktionalismista ja väistyvien tyylisuuntien piirteistä rakennuksessa, sillä juurikin eteishallin alkuperäisen lattian kuviointi viittaa 1920-luvun klassismiin, mutta myös Suomessa hyvin vähälle huomiolle jääneeseen art decoon. Sisääntuloaulojen koristeellisuus oli tyypillistä rakennuksissa, jotka rakennettiin 1920-luvun klassismin ja funktionalismin niin sanotussa välivaiheessa, jolloin funktionalismin koruttomuus alkoi näkyä entistä voimakkaammin rakennuksen muissa osissa. Myös rakennuksen korkeassa oviaukossa ja sen ulkonevassa, erityisen korkeassa kehyksessä on 1920-luvun klassismin piirteitä (kuva 19).

Kuva 19. Kuvassa näkyy poliisilaitoksen erityisen korkea oviaukon kehys. Oikealla poliisimestari Paul Ahinkas. (Kainuun Museon kuva-arkisto 2016)

Eteishallista opastus jatkuu yläkertaan (liite 7). Yläkerrassa sijaitsivat poliisimestarin työhuone (kuva 20), tutkimusosasto, luento- ja voimistelusalit sekä henkilökunnan suihkutilat. Kertomuksen mukaan henkilökunnan suihkussa joutui peseytymään useimmiten kylmällä vedellä. Yläkerrassa käydään läpi tilojen kokemia muutoksia eri vuosikymmenillä, kuten alun perin korkean voimistelusalin muuttamista välipohjan avulla.

Kuva 20. Poliisimestari Paul Ahinkaan työhuone sijaitsi yläkerrassa (Kainuun Museon kuvaarkisto 2016)

Yläkerrasta siirrytään takaisin alakertaan, entiseen miehistöhuoneeseen. Kierrokseen voisi sisältyä myös käynti autotallissa, joka nykyisin toimii purku- ja lastaustiloina. Autotallin kautta pääsee näkemään sisäpuolelta Eino Pitkäsen suunnittelussaan käyttämän hauskan yksityiskohdan, pyöreän ikkunan. Pyöreitä ikkunoita löytyy myös rakennuksen kahdesta takaovesta ja yhdestä sisäovesta. Kierroksen lopuksi käydään läpi vaiheita, joiden kautta Kajaanin taidemuseo perustettiin rakennukseen. Lisäksi käydään läpi muita Kajaanissa sijaitsevia Pitkäsen rakennuksia.

Vaikka rakennuksessa olisi muitakin mielenkiintoisia tiloja mitä kierroksella voitaisiin käydä läpi, se ei ole mahdollista teosturvallisuuteen vedoten, sillä nämä tilat toimivat varastoina. Kierroksia toteuttaessa tulee ottaa huomioon myös se, että rakennus toimii tavalliseen tapaan taidemuseona vaihtuvien näyttelyiden. Poliisilaitos-kierroksia voidaan järjestää näyttelyistä ja ripustuksista riippuen ja teosturvallisuus huomioon ottaen.

LOPUKSI

Vanha poliisilaitosrakennus on ehdottomasti yksi mielenkiintoisimpia rakennuksia Kajaanin keskustassa. Aikana jona sen rakennettiin, se symboloi uutta, modernia aikaa ja sen ilmiötä. Poliisilaitos oli ensimmäisiä funktionalismia edustavia rakennuksia Kajaanissa, ja se erottui ympärillä olevista rakennuksista selvästi uudella muotokielellään. Kontrasti vanhan ja uuden välillä oli silmiinpistävä, sillä lähes tyylipuhdasta funktionalismia edustava valkoinen kuu-tio nousi klassista rakennuskantaa edustavan empire-tyylisen raatihuoneen kylkeen. Kajaanin rakennuskannan kahta merkittävää kautta edustavat rakennukset ovat nähtävissä samalla pihalla. Funktionalismin ja Eino Pitkäsen vaikutus näkyy Kajaanin keskusta-alueen kehityksessä nykyiseen muotoonsa. Kuten on jo todettu, keskusta-alue muuttui sotien jälkeisen uudisrakentamisen ja uusien arvojen myötä.

Ensimmäiseen tutkimuskysymykseen, kuinka rakennus muuttui poliisilaitoksesta taidehalliksi ja taidehallista taidemuseoksi, saatiin vastaus. Vaikka arkistoista ei löytynyt tarkkoja tietoja tai papereita poliisilaitosrakennuksen taidehalliksi saneeraamisesta, tästä huolimatta rakennuksen historiasta saadut tiedot ovat tarpeeksi kattavia, jotta niitä voidaan hyödyntää opastetuilla kierroksilla. Esimerkiksi tiedot yläkerran lattioista ja niiden asennusvuodesta jäivät uupumaan etsinnöistä huolimatta. Rakennuksen suunnittelusta ja rakennusvaiheista löytyi sen sijaan hyvin tietoa. Myös Eino Pitkäsen alkuperäiset, skissipaperille tehdyt piirustukset vuodelta 1934 löytyivät Kajaanin kaupunginarkistosta. Toinen tutkimuskysymys oli, onko rakennus tyylipuhdasta funktionalismia. Eri lähteistä asiaa tutkittuani ja rakennusta havainnoidessani tulin siihen tulokseen, että siinä on häivähdys väistyvää 1920-luvun klassismia, muun muassa ulkonevassa, korkeassa oven kehyksessä.

Sosiaalisen median hyödyntäminen tietoja kerätessä oli kannattavaa, vaikka yhteydenottoja ei tullutkaan kuin muutama. Etenkin Jukka Turpeisen kautta saadut tiedot olivat sellaisia, joita ei löytynyt muista lähteistä. Tähän raporttiin sisällytettyjen, sähköpostikeskustelujen pohjalta kerättyjen tietojen lisäksi voidaan tulevaisuudessa kerätä vielä kattavammin poliisilaitoksella työskennelleiden muistelmia opastettuja kierroksia varten. Uskon, että ihmisten mielenkiinto rakennusta kohtaan ei tule ainakaan hiipumaan ja näin ollen on tärkeää saada

tallennettua mahdollisimman paljon poliisilaitosrakennukseen liittyviä tietoja ja muistoja.

Rakennuksen tulevaisuutta ajatellen ja etenkin jossain vaiheessa toteutettava julkisivun kunnostusta silmällä pitäen olisi tärkeää, että esimerkiksi rakennuksen sisäpuoleiselle julkisivulle tehtäisiin väriportaikko. Koska on tiedossa, että rakennuksen väri on vaihdellut alkuperäisestä valkoisesta keltaiseen ja vaaleanpunaiseen mutta kerroksia ei ole määritetty, kerroksien esiinotto tulisi tehdä ennen uusia julkisivukorjauksia. Etenkin jos kävisi niin, että rakennuksen koko rappaus päädyttäisiin uusimaan, on tärkeää, että rakennuksen aiemmat vaiheet dokumentoidaan ennen uusia toimenpiteitä.

Työn edetessä ja tietoja kerätessäni huomasin, kuinka monilla henkilöillä ja etenkin paikallisilla on erilaisia tunnesiteitä vanhaan poliisilaitosrakennukseen. On hienoa, että rakennus on saanut poliisilaitoksen muutettua uuden, arvoleen sopivan käyttötarkoituksen taidemuseona. Se, että rakennus on pysynyt julkisena tilana mahdollistaa sen, että ihmiset pääsevät edelleenkin halutesaan vierailemaan rakennuksessa ja sinne tulemisen kynnys on matala.

LÄHTEET

Aranne, Heikki. 2016. Sähköpostikeskustelu 4.10.2016. Kajaanin taidemuseon johtaja.1989 –2015. Kajaani.

Heikkinen, Reijo. Kajaanin Raatihuone 1831. Saatavissa: <http://www.reijoheikkinen.fi/kajaanin-raatihuone-1831/> [viitattu 19.10.2016].

Hirviniemi, Helena. 2001. Eino Pitkänen–funktionalismin lähettiläs Kajaanissa. Arkkitehti 5/2001.

Hokka, Jenni. Funktionalismi tulee Tampereelle. Saatavissa: <http://www15.uta.fi/koski/voimaa/kaupunki/1918-40/funkkis.htm> [viitattu 4.11.2016].

Kajaanin kaupunki, arkkitehti Eino Pitkänen. Saatavissa: <http://www.kajaani.fi/fi/palvelut/arkkitehti-eino-pitkanen> [viitattu 4.6.2016].

Kajaanin kaupunki, Eino Pitkäsen rakennuksia Kajaanissa. Saatavissa: <http://www.kajaani.fi/palvelut/eino-pitkasen-rakennuksia-kajaanissa> [viitattu 5.10.2016].

Kajaanin kaupungin palveluopas, Kajaanin taidemuseo/vanha poliisitalo 2016. Saatavissa: <http://www.kajaani.fi/fi/palveluopas/kulttuuri/kajaanin-taidemuseo/vanha-poliisitalo> [viitattu 7.11.2016].

Kajaanin kaupunginarkisto, kaupunginhallituksen pöytäkirjat 1934–1937.

Kainuun Sanomat. 4.10.1980. Kainuun Sanomien arkisto 2016.

Kajaanin taidemuseon suunnittelutoimikunnan pöytäkirjat 1984–1985.

Kauppila, Raili. 2008. Kartanonomistajien Kajaani–Kuinka kaupungin keskusta rakentui. Helsinki: Otava.

Kruskopf, Erik. 1989. Suomalaisen muotoilun vaihteita. Helsinki: WSOY.

Museovirasto, RKY. Kajaaninjoen historiallinen kokonaisuus. Saatavissa: http://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=1290 [viitattu 25.9.2016].

Museovirasto, RKY. Kajaanin Kauppakadun funkistalot ja Raatihuoneentori. Saatavissa: http://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=1296 [viitattu 15.10.2016].

Museovirasto, RKY. Tampere, Kalevan kirkko ja kaupunginosa. Saatavissa: http://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=1253 [viitattu 3.11.2016].

Rautiainen, Juha. 2016. Sähköpostikeskustelu 27.07.2016. Kajaani.

Rönkkö, Marja-Liisa. 2007. Museorakennukset ja näyttämisen taide. Teoksessa Suomen museohistoria, toim. Pettersson, Susanna, Kinanen, Pauliina. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Salo, Unto. 1979. Museoarkkitehtuuria. Teoksessa Suomen museoliiton julkaisuja 22, toim. Jaatinen, Toimi; Leimu, Tuula. Joensuu, 1982.

Taideteollisuuden historia, funktionalismi. Saatavissa: <http://oppimateriaalit.jamk.fi/taideteollisuus/funktionalismi/> [viitattu 25.9.2016].

Tervonen, Päivi. 2001. Eino Pitkänen–arkkitehtina Kajaanissa. 2001. Kainuun Museon julkaisu, toim. Tervonen, Päivi. Kajaani: Kainuun Sanomat Oy.

Turpeinen, Jukka. 2016. Sähköpostikeskustelu 20.7.2016. Vanhempi konstaapeli. 1974–1982. Kajaani.

Vilka, H. 2006. Tutki ja havainnoi. Helsinki: Tammi.

KUVALUETTELO

Kuva 1. Kajaanin raatihuone 1898–1899. Museovirasto 2016. Saatavissa: <https://www.finna.fi/Record/musketti.M012:HK19700502:35> [Viitattu 11.10.2016]

Kuva 2. Karolineburgin julkisivu. Kainuun Museo 2016 (Karolineburg/Herman Renfors, sinetti/Eero Haukia)

Kuva 3. Kajaanin kaupunginteatteri. YLE/Hanne Kinnunen 2014. Saatavissa: <http://yle.fi/uutiset/3-7414766> [Viitattu 5.11.2016]

Kuva 4. Suomen poliisilehden julkaisu vuodelta 1936. Vintage Kajaani 2016. Saatavissa: <https://www.facebook.com/rikoshistoria/photos/a.311186255757562.1073741828.285192515023603/435515103324676/?type=3&theater> [Viitattu 15.8.2016]

Kuva 5. Kellarikerroksen pohjapiirros. Kajaanin kaupunginarkisto 2016.

Kuva 6. Ensimmäisen kerroksen pohjapiirros. Kajaanin kaupunginarkisto 2016.

Kuva 7. Toisen kerroksen ja ullakkokerroksen pohjapiirros. Kajaanin kaupunginarkisto 2016)

Kuva 8. Pohjapiirros, leikkaus A-B. Kajaanin kaupunginarkisto 2016.

Kuva 9. Julkisivu Pohjolankadulle. Kajaanin kaupunginarkisto 2016.

Kuva 10. Julkisivu naapuritontille. Kajaanin kaupunginarkisto 2016.

Kuva 11. Pohjapiirustukseen on hahmoteltu alakerran huonejako 1970–1980-luvuilta. Kajaanin taidemuseo, muutokset kuvaan Turpeinen 2016. Saatavissa: http://www.kajaani.fi/sites/default/files/tm_pohjapiirros_1.pdf [Viitattu 27.10.2016]

Kuva 12. Ulkoseinässä nähtävät värikerrokset. Immonen, Pirjo. 2016.

Kuva 13. Poliisilaitoksen ensimmäisen kerroksen pohjapiirros, johon on merkitty punaisella kaadetut seinät. Umpeen muuratut ikkunat ja ovi merkitty violetilla. Kajaanin kaupunginarkisto, muutokset kuvaan Hyttinen, Annamaari 2016.

Kuva 14. Alakerran pohjapiirros, johon putka merkitty vihreällä. Kajaanin taide-museo, muutos pohjapiirrookseen Hyttinen 2016. Saatavissa: http://www.kajaani.fi/sites/default/files/tm_pohjapiirros_1.pdf [Viitattu 26.9.2016]

Kuva 15. Putka oli ahdas paikka kahdelle henkilölle. Kainuun Museon kuva-arkisto 2016.

Kuva 16. Putkan ovi sisäpuolelta. Hyttinen, Annamaari 2016.

Kuva 17. Putkaan on jätetty wc-istuin, pesuallas ja heteka. Hyttinen, Annamaari 2015.

Kuva 18. Mikko Salminen pidätettynä Kajaanin poliisilaitoksen edessä perjantaina 3.10.1980. Kainuun Sanomat 2016.

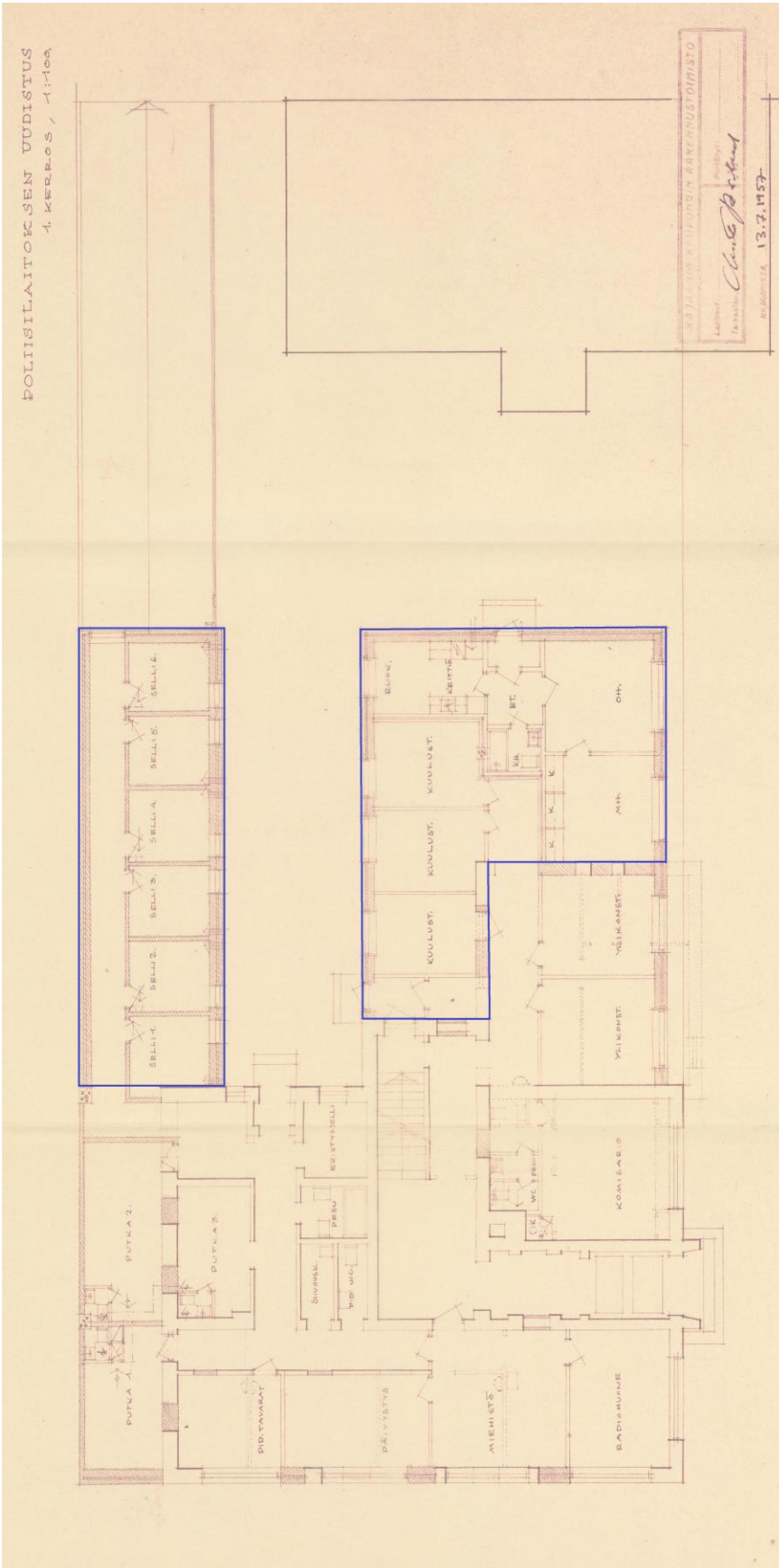
Kuva 19. Kuvassa näkyy poliisilaitoksen erityisen korkea oviaukon kehys. Oikealla poliisimestari Paul Ahinkas. Kainuun Museon kuva-arkisto 2016.

Kuva 20. Poliisimestari Paul Ahinkaan työhuone sijaitsi yläkerrassa. Kainuun Museon kuva-arkisto 2016.

Harald Andersin laatima Kajaanin asemakaava 1900-luvun alusta.

(Kuva kirjasta Kartanonomistajien Kajaani, Kauppila, R.)

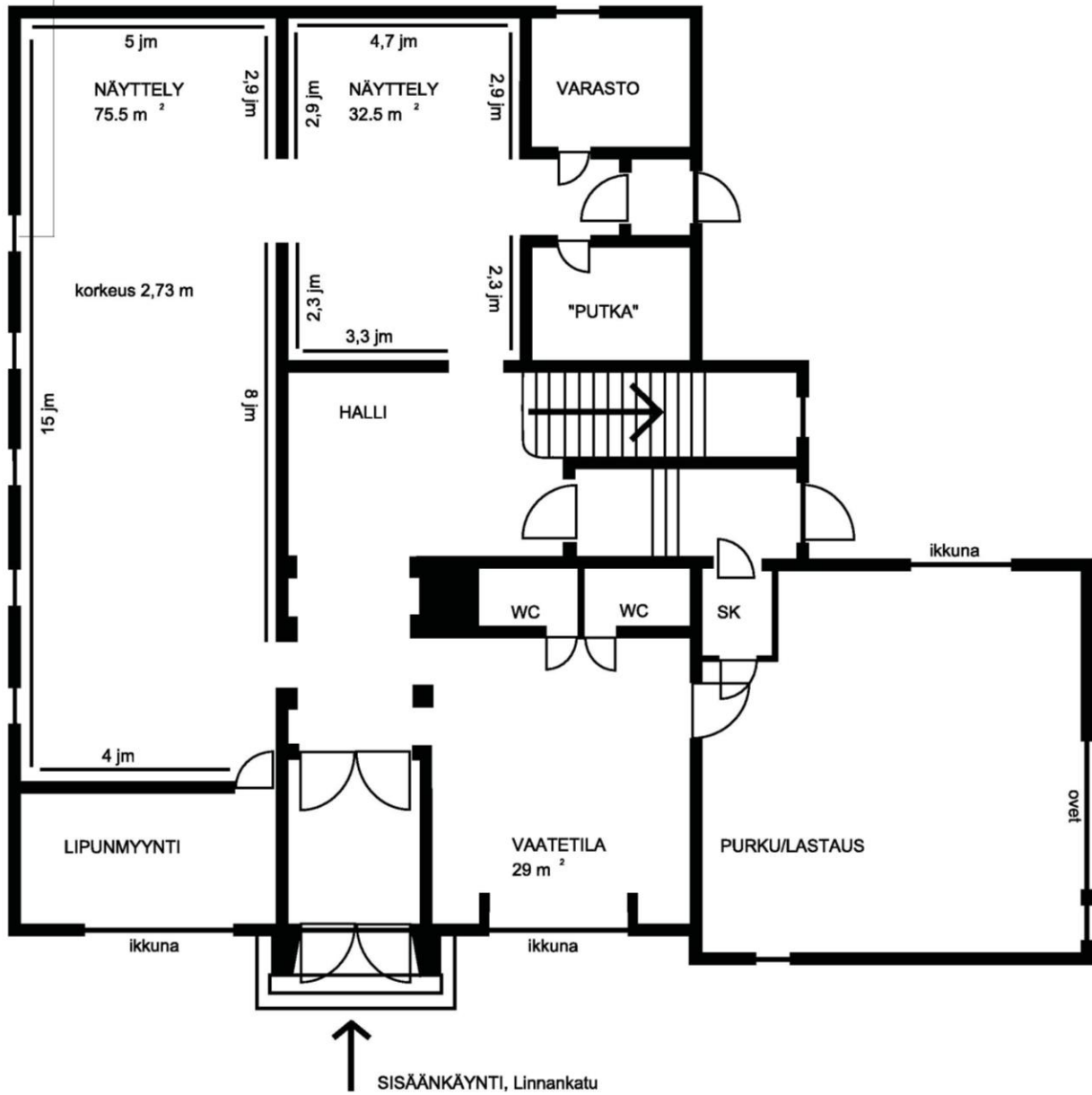

(Kajaanin kaupunginarkisto 2016)

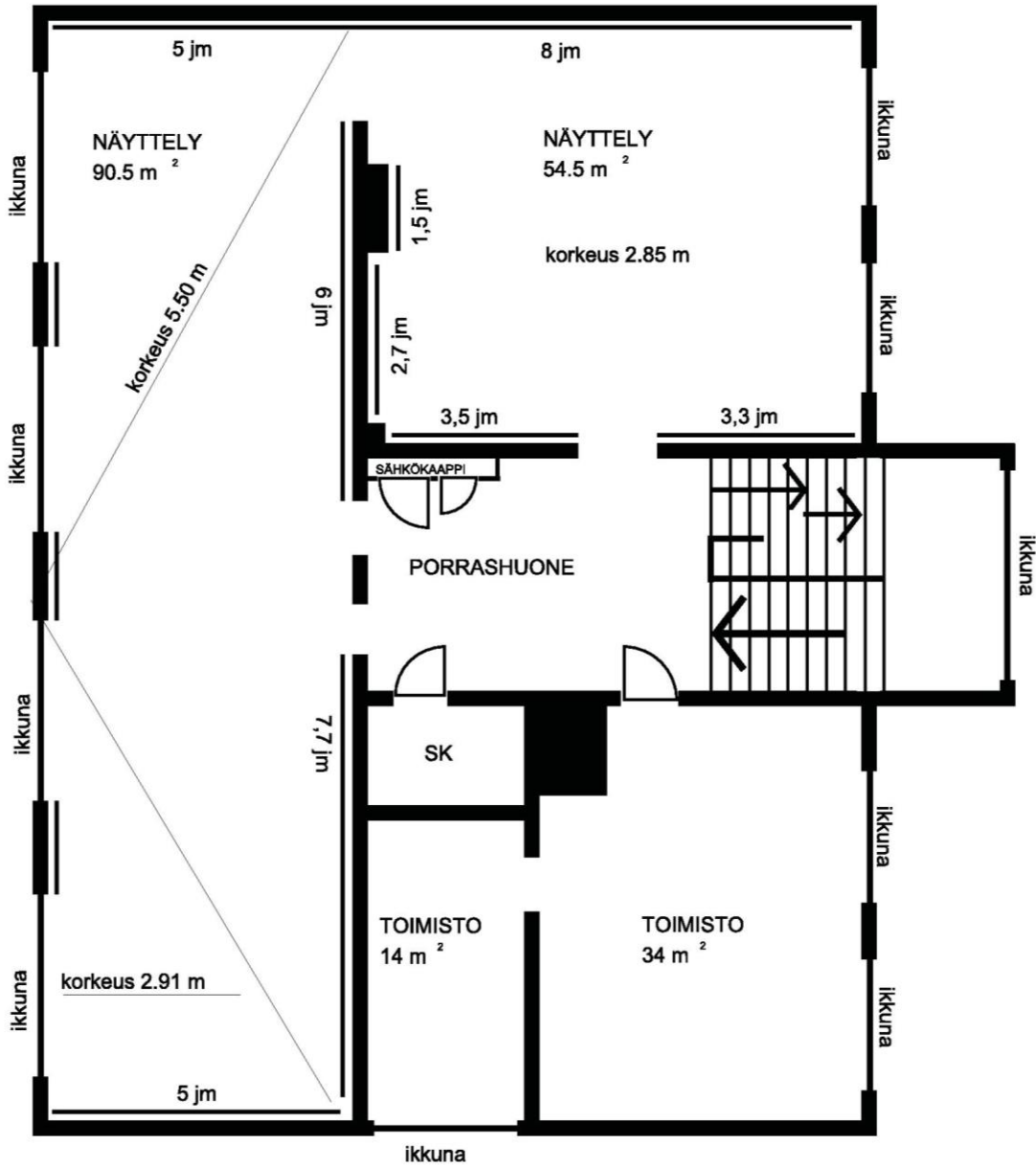
POHJAPIIRROS

I kerros

alakerran näyttelytilan ikkunat 1,95 m korkeudella

POHJAPIIRROS
II kerros

(Kajaanin kaupunki 2016)

(Kajaanin kaupunki 2016)

1. Poliisilaitos, nykyinen taidemuseo (1934)
2. As. Oy Vimpeli (1938)
3. Ämmäkosken voimalaitos (laajennus) (1939-1940)
4. Ipatin liiketalo (1940)
5. Koskikara (1940)
6. Kainuun Sanomien painotalo (1941)
7. Koivukosken voimalaitos (1943)
8. As. Oy Koivukoskenkatu 17 (1944)
9. Kiinteistö Oy Kajaanin Seurahuone (1945)
10. Brahenkatu 6
11. As. Oy Kauppakatu 27 / Osuuspankki I (1948)
12. Kauppaoppilaitos (1950)

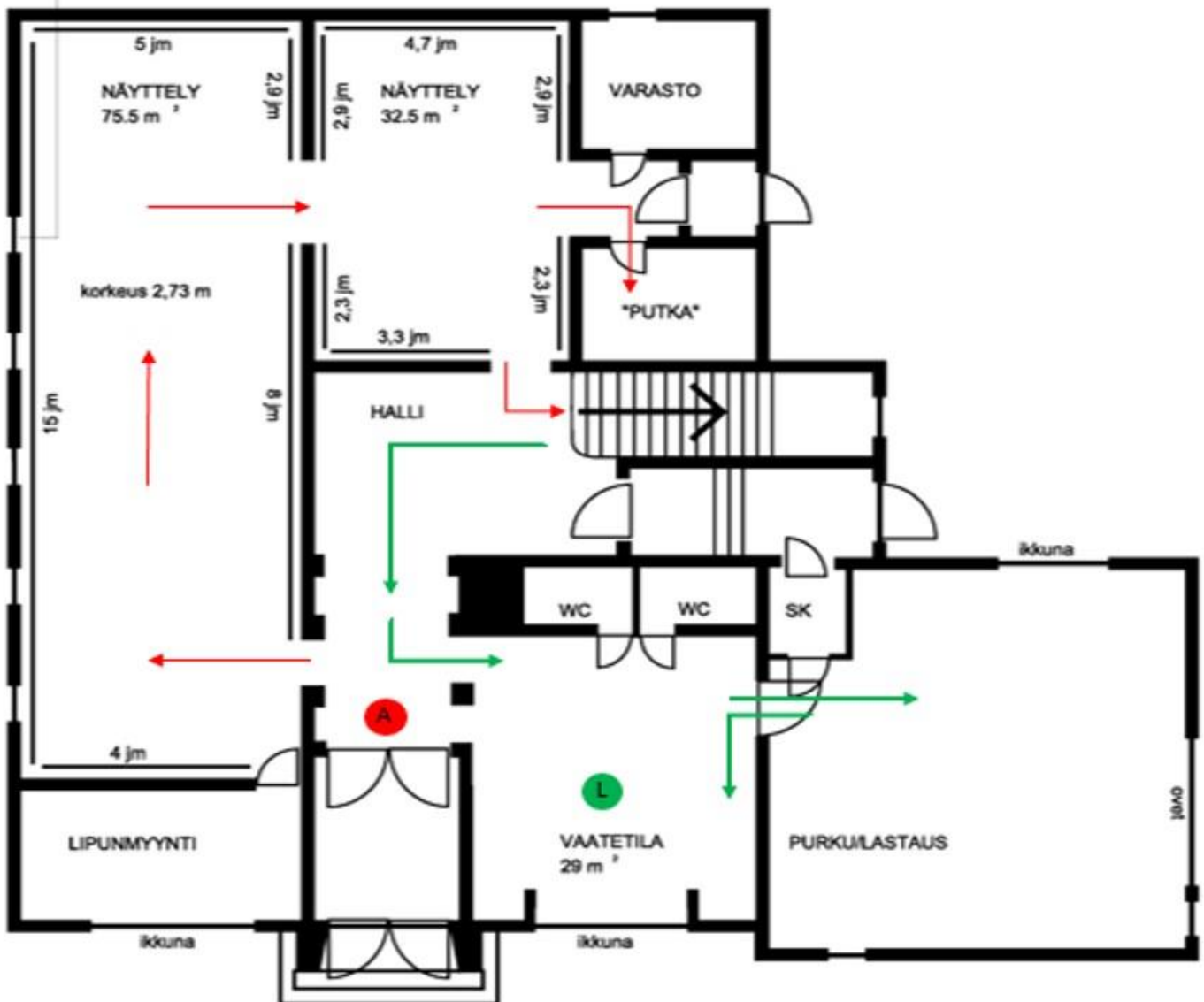
13. Kauppakatu 9 / Kainuun Säästöpankki (1950)
  14. As. Oy Kauppakatu 17 (1950)
  15. Siunauskappeli (1951), Kajaanin vanha hautausmaa
  16. Pekka Heikkisen leipomo (1951)
  17. Puhelinosuuskunnan toimitalo (1952)
  18. Keskuskansakoulu (1952)
  19. Kiinteistö Oy Kauppakatu 15 (1953)
  20. Kaupunginsairaala (1954)
  21. As. Oy Sammonkatu 4 (1954)
  22. Kajaanin evl. seurakunnan pappila (1954)
  23. Tyttölyseo (1958)
- (Kajaanin kaupunki, arkkitehti Eino Pitkäsén rakennuksia Kajaanissa 2016)

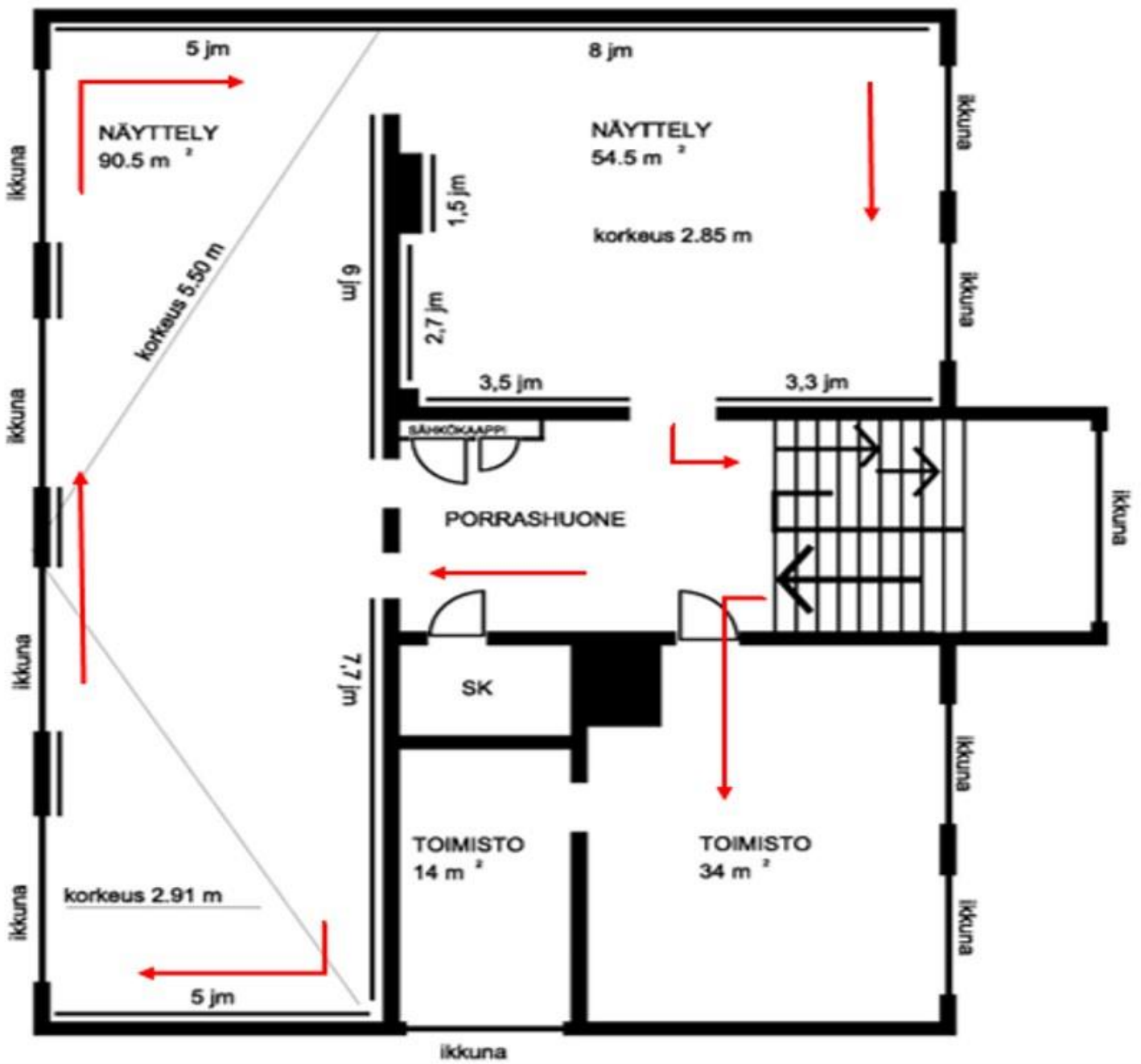
POHJAPIIRROS

I kerros

alakerran näyttelytilan ikkunat 1,95 m korkeudella

(Kajaanin kaupunki 2016)

(Kajaanin kaupunki 2016)